

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ได้สะท้อนจากสถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ.2559 มีจำนวน 10,783,380 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งประเทศ และนับจากนี้ไปอีก 4 ปีข้างหน้าในปี พ.ศ.2564 คาดการณ์ว่าจะถึง 13,109,000 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ เรียกได้ว่าเป็นการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) และในปี พ.ศ.2613 จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยก็จะเพิ่มถึงสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 (HelpAge International, 2009) เมื่อพิจารณาข้อมูลการสำรวจโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2557 พบผู้สูงอายุไทยมีตัวเลขอยู่ที่ 10,014,705 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งประเทศ แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่มาจากบุตรร้อยละ 36.7 จากการทำงานด้วยตนเองร้อยละ 33.9 จากเบี้ยยังชีพร้อยละ 14.8 จากเงินบำเหน็จบำนาญร้อยละ 4.9 จากสภาพการณ์ทางสังคมเวลานี้ อัตราการเกิดน้อยลง ภัยแรงงานที่กำลังลดลง รวมถึงค่านิยมที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้โอกาสที่ผู้สูงอายุ จะได้รับการช่วยเหลือเกื้อหนุนดูแลจากบุตรหลานน้อยลงตามไปด้วย หากผู้สูงอายุไม่ได้ทำงาน ไม่มีบำนาญ ไม่มีเงินออม และไม่มีรายได้ย่อมสิ้นเปลืองต่อความมั่นคงในชีวิต

การประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติประจำปี 2560 นำมาซึ่งข้อสรุปเป็นมติใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การขยายอายุการทำงานของแรงงานในสถานประกอบการจากอายุ 55 ปีเป็น 60 ปี 2) การสร้างหลักประกันรายได้ยามสูงวัย และ 3) ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจคือ การขยายโอกาสในการทำงานของแรงงานผู้สูงอายุนอกระบบเข้าสู่วิสาหกิจชุมชน โดยขอให้กรมกิจการผู้สูงอายุพัฒนาศักยภาพศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุและกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ ให้เข้มแข็งและมีกิจกรรมต่อเนื่อง ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประสานเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด เพื่อเอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุเป็นวิสาหกิจชุมชน (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) สำหรับสถานการณ์การเลี้ยงชีพของกลุ่มผู้สูงอายุพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนค่าเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวเป็นหลัก (Manasatchakum, Roxberg, and Asp: 2018) จากผลการสำรวจ การได้รับการสนับสนุนในการดูแลผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวในช่วงปี พ.ศ.2557 พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวอย่างน้อย 10,000 บาท 30,000 บาท และ 50,000 บาทต่อปีคิดเป็นร้อยละ 52 ร้อยละ 28 และร้อยละ 11.4 ตามลำดับ (Knodel and Teerawichitchainan, 2017) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีผลการสำรวจที่ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนมากได้รับการเลี้ยงดูทางเศรษฐกิจจากบุคคลในครอบครัว กลุ่มบุคคลผู้สูงอายุเหล่านี้ยังสามารถทำงานและทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวหากได้รับการสนับสนุนให้สามารถทำงานได้ (Singh, 2009) โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุในประเทศไทยมีสุขภาพที่ดีเกิดจากการได้รับการสนับสนุนและการมีโอกาสนในการตอบแทนกลับ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีความพึงพอใจ (Manasatchakum, Roxberg, and Asp, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำเนินชีวิต (Active ageing) ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลกประกอบด้วยคุณลักษณะของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

ในการดำเนินชีวิตได้แก่ การได้ทำในสิ่งที่ชอบในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การมีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความมั่นคง ความรู้สึถึงความปลอดภัย และปราศจากความกังวลในด้านรายได้ (Thanakwang, Isaramalai, and Hatthakit, 2014)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งมีบทบาทในการวิจัยและพัฒนาระบบและกลไกการสนับสนุนการวิจัยเชิงพื้นที่ให้เกิดรูปธรรมการทำงานร่วมกันของนักวิชาการในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และจัดการข้อมูลสู่การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบสุขภาวะ จึงได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเพื่อดำเนินการวิจัยในพื้นที่และพัฒนาชุมชน ในโครงการวิจัยรูปแบบการจัดกิจกรรมสำหรับการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน โดยมีพื้นที่เป้าหมายพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมาก จากข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี มีการรวมกลุ่มทางวิชาชีพหลักๆ ได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน และกลุ่มทำขนม ทรัพยากรในพื้นที่คือ ป่าไผ่ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เป็นการจำหน่ายในช่วงเทศกาลงานประเพณีต่างๆ (เทียน แผลงฤทธิ์, 2560, สัมภาษณ์) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุมชนได้มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยได้มีกลุ่มแปรรูปอาหารได้จัดตั้งเมื่อปี 2528 โดยการรวมกลุ่มสนใจจากสตรีในหมู่บ้าน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หลังจากอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม (ทำนา) มีการระดมหุ้น ๆ ละ 50 บาทต่อคน สมาชิกก่อตั้ง 18 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 27 คน มีเงินทุนเริ่มแรก 6,000 บาท ต่อมาปี 2542 อบรม.ยางซึ้งสนับสนุนเงินกลุ่ม 10,000 บาท เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในกลุ่ม และโครงการลงทุนทางสังคม(ซิป) ใ้กับในการก่อสร้างที่ทำการกลุ่มเป็นเงิน 140,000 บาท และเป็นทุนสนับสนุนการซื้อวัสดุทำขนมผิงและงบการศึกษาดูงานการแปรรูปยาสมุนไพร และการผลิตขนมชนิดต่าง ๆ การรวมกลุ่มเป็นไปตามความสมัครใจ และได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตรให้ความรู้ ปัจจุบันกลุ่มมีการจัดตั้งและจดทะเบียนกลุ่มมีผลถูกต้องตามกฎหมายเป็นนิติกรรม (ไทยตำบลดอทคอม, มปป.)

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า ศักยภาพในการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุส่วนหนึ่งควรมีคุณลักษณะที่สำคัญได้แก่การมีส่วนร่วมและสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและการมีศักยภาพในการเรียนรู้ (Thanakwang, Isaramalai, and Hatthakit, 2014) นอกจากนี้ผลงานของ Carver et al.(2018) เกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวคิดทางการมีส่วนร่วมทางสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุได้ชี้ให้เห็นว่าการได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นทั้งที่เป็นกิจกรรมของชุมชน การช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นอาสาสมัคร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และโอกาสในการมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ มีเป้าหมายในชีวิต และได้รับประโยชน์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมของกลุ่มที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้เกิดรูปแบบกระบวนการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดความตระหนักรักในบ้านเกิดและความสามัคคี นำมาซึ่งความมั่นคงของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

1.2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้ให้กลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.3.1 กลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานีได้ค้นพบสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม

1.3.2 กลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมรายได้ให้กับตนเอง

1.3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานีต้องมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม

1.3.4 กลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานีมีความภาคภูมิใจในตัวเองและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตเชิงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึก บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึก และกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานีที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีร่างกายแข็งแรง จิตใจสมบูรณ์และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้

1.4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตเชิงเนื้อหาในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้แก่

1.4.2.1 กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)

1.4.2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)

1.5 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีความสามารถในการประกอบกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้และอาศัยในเขตพื้นที่ตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบ หมายถึง การถ่ายทอดกระบวนการในการจัดการกิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้สูงอายุและบริบทของตำบลยางซึ้งก อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการนำเสนอในรูปแบบภาษาที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

การจัดการกิจกรรมสามารถสร้างรายได้ หมายถึง การออกแบบกระบวนการการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยคำนึงถึงความเหมาะสมทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ และสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับตนเองและกลุ่มอาชีพ

บทที่ 2

แนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรายได้ในชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2.5 บริบททั่วไปของตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
- 2.6 บริบทของผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ทั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

หทัยรัตน์ วิจิตพรชัย (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นสองทาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องการให้บุคคลที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหา และติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการการใช้การรักษาพยาบาลหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนและให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์ (2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลงความเห็นพ้องต้องการนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการ

ได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร
ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ (2551) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรให้ดีขึ้นนั้น ผู้นำจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กร

ถวิลวดี บุรีกุล (2548) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมในมิติความลึกและความกว้างดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ หมายถึง การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจของประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ แต่ไม่ได้คาดหวังให้ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาของสาระของโครงการ

2) การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความตื่นตัวที่จะรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนความคิดริเริ่มของประชาชนในพื้นที่

3) การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาชนบท หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การดำเนินการ และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมในโครงการพัฒนา และมีการประเมินผลร่วมกัน

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (ผู้แปล, 2551) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องในด้านการให้ข้อมูลแก่ประชาชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการพัฒนาข้อตกลงร่วมกัน

อัปเดตคอเล็คเตด เจาะเต (2557) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากผลงานวิจัยว่าการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รับผิดชอบต่อการดำเนินงานร่วมกันด้วยความสมัครใจตั้งแต่การคิดริเริ่ม การกำหนดปัญหาความต้องการ วิเคราะห์ปัญหาและร่วมรับผิดชอบ

สมบัติ นามบุรี (2562) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนสังคมใดๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านกำหนดปัญหา ความต้องการ และพัฒนาข้อสรุปร่วมกันเพื่อการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.1.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ควรมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

2.1.2.1 ต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน ว่าโครงการดังกล่าวทำไปเพื่ออะไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีข้อมูลในการตัดสินใจในการเข้าร่วมหรือไม่

2.1.2.2 ต้องมีกิจกรรมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร ลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมทำการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่

2.1.2.3 ต้องระบุกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน โดยต้องเป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของกิจกรรมที่จะดำเนินการและเป้าหมายของโครงการ

2.1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) กล่าวว่า การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ปัญหานั้นจะเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้ 4 รูปแบบ คือ

2.1.3.1 การรับรู้ข่าวสาร (Public information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2.1.3.2 การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

2.1.3.3 การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน

และฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1) การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical learning) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

2.1.3.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินการอยู่ประกอบด้วย การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น และการร่วมในการตัดสินใจ

2.1.4 ระดับชั้นของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (อ้างจากถวิลวดี บุรีกุล, 2548) จำแนกระดับชั้นของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วิภาดา มุกดา (2557) ที่ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยได้ศึกษาลำดับชั้นการวิจัยทั้ง 4 ระดับเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2552) ที่ได้อธิบายถึงการจำแนกการวิจัยแบบมีส่วนร่วมออกได้เป็นมิติต่างๆ ประกอบด้วย

1) ร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งเป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) ร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาปัญหา สาเหตุของปัญหาเรียบร้อยแล้ว ก็นำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

3) ร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

4) ร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน

5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป

ขณะที่ผลงานวิจัยของ อับดุลคอเล็ด เจาะแต (2557) ที่ทำการศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไทรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ลำดับชั้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนา กิจกรรมในชุมชนประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนงาน

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของกระบวนการ ซึ่งได้สรุปถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนหลัก

1) มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา และค้นคว้า หาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนความต้องการของชุมชน

2) มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อลดและแก้ไขปัญหา

3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

4) มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตามและประเมินผลการทำงาน

โกวิท พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจประสบความยากลำบาก

สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) ชั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3) ชั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) ชั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5) ชั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา

จากการทบทวนแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมพบว่าการมีส่วนร่วมมีลำดับขั้นที่สำคัญ 4 ประการได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อย่างไรก็ตาม การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการค้นหารูปแบบในการจัดการในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ได้ ดังนั้นเพื่อให้ขอบเขตการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจและการดำเนินงานเท่านั้น

2.2 แนวคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรายได้ในชุมชน

2.2.1 การสร้างรายได้ด้วยการการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชน

กลุ่มอาชีพชุมชน หมายถึง กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวกันของตัวแทนในครัวเรือนตั้งแต่ 5 ครัวเรือนขึ้นไปซึ่งผ่านการส่งเสริมสัมมาอาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจำนวน 5 วันที่มีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกัน (กรมพัฒนาชุมชน สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2562) ซึ่งการพัฒนากลุ่มอาชีพจะสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นและทำให้เกิดการสร้างรายได้ภายในชุมชนได้โดยในแต่ละชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป ดังงานวิจัยของทวี วัชรเกียรติศักดิ์ (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง

จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคือการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ชุมชนมีบทเรียนที่สำคัญ คือ การสร้างเสริมและขยายผลภูมิปัญญา การเรียนรู้ของชุมชน และภาวะการนำในชุมชนด้วยตนเอง โดยมีแผนการพัฒนาอาชีพในแต่ละหมู่บ้านที่แตกต่างไปตามทรัพยากรและภูมิปัญญาแต่ละหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ นางลักษณ์ ตั้งปรัชญากุล กัตัญญู แก้วหานาม และธิดิรัตน์ เหล่าคมพฤตมาจารย์ (2557) ซึ่งทำการศึกษารื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงนาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีผลการศึกษาว่า การพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนควรมีการระดมทุนจากภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ควรมีแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มีการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และแสวงหาตลาดใหม่อยู่เสมอ

2.2.2 การสร้างรายได้ด้วยธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชน หมายถึง "กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอันประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อ และการบริโภคของชุมชน (สุพรรณิ อัครศิริเลิศ และ กุศล ฐิณะกุล, 2545) โดยธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่แต่ยากจนที่สุดของประเทศ ซึ่งการจะยกระดับรายได้นั้นในการประกอบธุรกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน โดยแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถนำแนวคิดหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานกัน อาทิ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านวิจัยของ ขวัญกมล ดอนขวาและคณะ (2556) ซึ่งทำการศึกษารื่อง การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และความรู้คู่คุณธรรม มีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการธุรกิจชุมชนในด้านการผลิต การจัดการด้านทรัพยากร การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านทรัพยากร และการจัดการด้านบัญชีและการเงิน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาธุรกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ ดังงานวิจัยของ ธงพรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ซึ่งทำการศึกษารื่องแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่าวิสาหกิจชุมชนมักจะประสบปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาต้นทุนการผลิตดังนั้นแนวทางในการพัฒนา คือหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสัณญา เคนาภูมิ เสาวลักษณ์ โกศล กิตติอัมพร และภักดี โพธิ์สีง (2559) ซึ่งทำการศึกษารื่อง รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนกรณีกลุ่มเลี้ยงปลากระชังและกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนกรณีกลุ่มเลี้ยงปลากระชังและกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลานั้นจะต้องมีการบริหาร

จัดการในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการผลิต การตลาด การเงินและบัญชี รวมถึงการบริหารจัดการกลุ่ม

2.2.3 แนวทางการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเองส่วนใหญ่ยังมีความต้องการที่จะทำงานและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวทั้งในด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริมเพื่อแบ่งเบาภาระให้แก่ลูกหลาน ซึ่งรูปแบบการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุนั้น (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์ กนิษฐา ปวีระโยธิน ศศิธร อุดมทรัพย์ และกนกวรรณ แซ่จ้ง, 2555) ได้ทำการถอดบทเรียนในมิติการสร้างงาน อาชีพ และรายได้ ผู้สูงวัย และพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อหารายได้หลักในการเลี้ยงชีพหรือเลี้ยงดูครอบครัวมากนักอาชีพที่ทำเป็นเพียงอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ช่วยลูกหลาน โดยลักษณะอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ งานที่ใช้แรงงานน้อย การแบ่งงานควรแบ่งตามอายุและความสามารถของผู้สูงอายุ อาชีพ ความรู้และภูมิปัญญาเดิมของผู้สูงอายุในชุมชนด้วย ในทำนองเดียวกับ จรรย์ญา วงษ์พรหมและคณะ (2558) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ และพบว่าลักษณะงานที่เป็นอาชีพของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบอาจมีการทำทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มและอาชีพอิสระที่กำหนดประเภทการทำงาน ช่วงเวลาในการทำงานเองได้ โดยอาศัยประสบการณ์ทักษะที่สะสมมาในการประกอบอาชีพ ซึ่งลักษณะงานที่เหมาะสมนั้น ควรเหมาะสมกับวัยและสมรรถนะทางร่างกาย ในขณะที่ นนทยา อิทธิชินบัญชา (2559) ได้ทำการศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าการที่จะสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุนั้นเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้นสามารถทำได้โดยใช้ PINS Model หรือโมเดลเข็มหมุด ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) ด้านความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Interest: I) ด้านการสร้างเครือข่าย (Network: N) และด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน (Support: S)

ในขณะที่จรรย์ญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ทำการวิจัยเรื่องกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบพบว่า ลักษณะผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบที่ศึกษาเป็นผู้สูงอายุที่ทำงานมาต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยหนุ่มสาว และมีความตั้งใจที่จะทำงานต่อจนกว่าจะทำได้ไม่ว่าจะมีอายุมากกว่า 60 ปี ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ทำงานโดยใช้ความรู้ และประสบการณ์เดิม เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพน้อยมาก โดยงานที่ทำส่วนใหญ่ไม่เน้นการแข่งขัน หรือการขยายงานที่เกินความสามารถ แต่เน้นรายได้พอเลี้ยงตัวเองและแบ่งเบาภาระช่วยครอบครัว และผู้สูงอายุในเมือง มีความจำเป็นในการทำงานเพื่อหา รายได้มากกว่าผู้สูงอายุในชนบท ลักษณะงานที่เป็นอาชีพของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในทุกพื้นที่ทั้งที่อยู่ในกลุ่มและทำอาชีพอิสระเดี่ยวส่วนใหญ่ มีอิสระในการทำงาน คือ สามารถกำหนดประเภทของงานและช่วงเวลาทำงานได้ มีระยะเวลาในการทำงาน ทำทุกวัน แต่ไม่ได้ทำทั้งวัน ตลอดจนใช้ชุดประสบการณ์ ทักษะ ที่สะสมอยู่ในตัวผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้และมีลักษณะงานที่เหมาะสมกับวัยและสมรรถนะทางร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น งานหัตถกรรม (ทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน

ฯลฯ) งานค้าขาย (อาหาร เครื่องดื่ม ของชำ) งานบริการ (เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ฯลฯ) ผลิตภัณฑ์หรืองานของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในกลุ่มที่ศึกษาจะเป็นงานหัตถกรรม ขาย อาหารและเครื่องดื่ม ขายของชำ และรับจ้างและบริการทั่วไป

นอกจากนี้ นิตยา ทวีชีพ, พิทักษ์ จันทรเจริญ, ประภาภรณ์ มูลแสง, วชิรินทร์ จัตุชัย และ จิรัชญา คงชาติไทย (2015) ได้ศึกษา ต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งเพื่อ พัฒนาต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการพัฒนาต้นแบบต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผนการสังเกตผล และการสะท้อนผล สรุปได้ว่า 1) ขั้นตอนการวางแผน พบว่า เกิดปัญหาทั้งหมด 7 ปัญหา โดยได้วางแผนปัญหาที่พบมากที่สุด 3 ประเด็นหลัก คือ ผู้สูงอายุมีการว่างงานจำนวนมาก ขาดเงินทุนในการทำกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพเสริม และขาดการสนับสนุนทางสังคม 2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน พบว่า เกิดการคัดเลือกแกนนำผู้สูงอายุ เพื่อประสานงานในการดำเนินงานฝึกวิชาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ร่วมสนับสนุนการฝึกวิชาชีพโดยมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน 3) ขั้นตอนการสังเกตผล หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาได้มีส่วนร่วม ในกระบวนการฝึกวิชาชีพ เกิดการรวมกลุ่ม ประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนได้เข้ามาร่วมในการเป็นสมาชิกของ SME เพื่อสร้างเครือข่ายการลงทุน การประกอบอาชีพ และการตลาด และ 4) ขั้นสะท้อนผล พบว่า ผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน หลังจากฝึกวิชาชีพมีความรู้ และทักษะเพิ่มขึ้นก่อนฝึกวิชาชีพ ส่วนทัศนคติของผู้สูงอายุได้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการพัฒนาทักษะ

วิไลลักษณ์ พรหมเสนและอัจฉริยา ครุฑาโรจน์ (2560) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 83 แห่ง 2) ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จำนวน 400 คน 3) กลุ่ม องค์กร และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับบริการด้านการส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปางจำนวน 8 แห่ง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และประเด็นคำถามการจัดเวทีกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการส่งเสริมการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้แก่ ผู้สูงอายุ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกชุมชน ปัจจัยและเงื่อนไขหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน คือ งบประมาณ สำหรับแนวทางในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และมอบหมายภาระงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุด้านการมีงานทำและการสร้างรายได้ให้แก่บุคลากรอย่างชัดเจน และควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลศักยภาพผู้สูงอายุให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง และ 2) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนโดยบูรณาการ

ด้านงบประมาณ บุคลากรหรือการทำบันทึกข้อตกลงคู่ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

จากการทบทวนแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ มีกระบวนการที่สำคัญได้แก่ การร่วมตัดสินใจร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การรับผลประโยชน์ร่วมกัน และการประเมินผลกิจกรรมที่ร่วมปฏิบัติร่วมกัน โดยคำนึงถึงพื้นฐานทักษะและความสามารถที่กลุ่มในชุมชนมี

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

2.3.1 ความหมายของรูปแบบ

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ดังนี้

วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2553) กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงกรอบความคิดทางด้านหลักการวิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

ซีรวัดน์ นิจนตร (2560) กล่าวว่า รูปแบบมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่อธิบายลักษณะซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างและความสัมพันธ์เชิงเหตุผลสำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบหมายถึงกรอบความคิดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

2.3.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.3.2.1 รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ประกอบด้วย

Smith et al. (1980 อ้างจาก วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2553) ได้จำแนกประเภทของรูปแบบไว้ 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1) รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) หมายถึงรูปแบบที่มีลักษณะคล้ายของจริงหรือจำลองต้นแบบมาจากของจริง มีวัตถุประสงค์ของการจัดทำเพื่อให้เห็นลักษณะทางกายภาพที่ถอดแบบจากของจริงแต่มีขนาดที่เล็กลง เช่น รถยนต์จำลอง บ้านจำลอง เป็นต้น

2) รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) เป็นรูปแบบที่มีลักษณะและกลไกคล้ายของจริงมากกว่ารูปแบบแบบคล้ายจริง โดยทั่วไปรูปแบบเสมือนจริงนี้จะมีการถอดแบบกลไกการทำงานของระบบต้นแบบ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของรูปแบบเสมือนจริงได้แก่ เครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น สอดคล้องกับการจำแนกรูปแบบเชิงเปรียบเทียบตามแนวคิดของ Keeves (1988 อ้างจาก วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2553) ซึ่งเป็นรูปแบบในเชิงวิทยาศาสตร์ รูปแบบนี้จึงมีองค์ประกอบที่ชัดเจน สามารถนำไปทดสอบเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างรูปแบบตามแนวคิดของ Keeves ได้แก่ การเปรียบเทียบจำนวนของคนงาน โดย

เปรียบเทียบกับถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้า และท่อน้ำออก ท่อน้ำเข้าหมายถึงอัตราการผ่านการคัดเลือก อัตราการเข้าฝึกงาน ในขณะที่ท่อน้ำออกอาจหมายถึง อัตราการลาออก หรืออัตราการเสียชีวิตของคนงาน เป็นต้น

2.3.2.2 รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ประกอบด้วย

1) รูปแบบข้อความ (Verbal Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการใช้ตัวอักษรหรือข้อความที่สั้นย่อกระชับเข้าใจง่ายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่ Keeves (1988 อ้างจาก วาโร เฟ็งส์วัสต์, 2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบนี้ในเชิงกว้างว่า อาจหมายรวมถึงการอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ

2) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นการถอดข้อมูลแบบสมการ หรือโปรแกรมเชิงเส้น ที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของสิ่งที่ศึกษา สำหรับแนวคิดของ Keeves (1988 อ้างจาก วาโร เฟ็งส์วัสต์, 2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบนี้ว่าเป็นรูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual Model) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในกรณีที่มีตัวแปรซับซ้อน และเป็นตัวแปรที่ผ่านการศึกษหรือทดสอบมาแล้ว โดยรูปแบบเชิงสาเหตุนี้สามารถวิเคราะห์ได้ 2 รูปแบบย่อยได้แก่ รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในทิศทางเดียวไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ และรูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-Recursive Model) เป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่มีความสัมพันธ์เชิงย้อนกลับได้

2.3.3 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988 อ้างจาก วาโร เฟ็งส์วัสต์, 2553) และวาโร เฟ็งส์วัสต์ (2553) ได้สรุปถึงรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1) รูปแบบที่ดีควรอธิบายโครงสร้างและความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ของเรื่องที่ทำการศึกษาได้
- 2) รูปแบบที่ดีควรเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างความคิดรวบยอดใหม่ (Concept) และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นได้
- 3) รูปแบบที่ดีควรนำไปสู่การทำนายผล และสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

2.3.4 การวิจัยพัฒนารูปแบบ

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบมีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

2.3.4.1 การสร้างและพัฒนารูปแบบ

Keefe (1994 อ้างจาก ชีรวัดน์ นิจนตร, 2560) ได้กล่าวว่า การสร้างรูปแบบต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ โดยผู้ที่ทำการวิจัยควรทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลการวิจัยที่เคยมีมาก่อน รวมทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อสามารถกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ อย่างไรก็ตามผู้ที่ทำการวิจัยอาจทำการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งก่อนแล้วจึงมากำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ หรือทำการศึกษาปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบแต่ละประเด็น แล้วทำการคัดเลือกองค์ประกอบเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้

ในขณะที่ Meason and Khedourri (1985 อ้างจาก ชีรวัดน์ นิจนตร , 2560) ได้กล่าวถึงการสร้างและพัฒนารูปแบบควรประกอบด้วยขั้นตอนย่อยที่สำคัญ ได้แก่

1) การรวบรวมปัญหาที่แท้จริง เป็นการศึกษาบริบทที่ทำการพัฒนารูปแบบว่ามีสถานการณ์หรือสภาพปัญหาอุปสรรคที่สำคัญอย่างไรบ้าง

2) การพัฒนารูปแบบ โดยควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนารูปแบบ การอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็น ค่าใช้จ่าย และความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์ ในกรณีที่เป็นการพัฒนาแบบในเชิงสถิติควรมีการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับตัวแปรและคำนึงถึงค่าความแปรปรวน

2.3.4.2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2535 อ้างจาก ชีรวัดน์ นิจนตร, 2560) กล่าวว่า การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบจำเป็นต้องอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อพิจารณาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้ผู้ทำการวิจัยสามารถนำไปทดลองใช้ และวิเคราะห์ผลจากการนำไปใช้เพื่อค้นหาข้อสรุปในการอธิบายและทำนายรูปแบบนั้นๆ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสามารถนำหลักการทางสถิติมาประกอบในการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงองค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เป็นต้น ในกรณีที่ผู้ทำการวิจัยต้องการทำการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบโดยใช้วิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาก็เป็นทางเลือกที่สามารถดำเนินการได้ แต่สิ่งสำคัญที่ผู้ทำการวิจัยควรใส่ใจและระมัดระวังคือ เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในการทางวิชาการ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ประการ (ชีรวัดน์ นิจนตร, 2560) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบเช่น ผลงานวิจัยของวาริรัตน์ แก้วอุไร (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยสร้างรูปแบบด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้กลุ่มสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำรูปแบบที่ได้ไปทดลองใช้กับเป้าหมายที่มีบริบทที่สอดคล้องกัน รวมทั้งการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นดังกล่าวและนำผลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงพัฒนารูปแบบต่อไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีพัฒนาการมาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ได้รับการคิดค้นโดย Lewin ผู้ซึ่งมีความมุ่งมองว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบของการแยกแยะสภาพปัญหา การค้นหา การฝังตัวและการช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขประเด็นที่เป็นปัญหาและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ (MacDonald, 2012) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงได้ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

2.4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

ชัชวาลย์ ทัดศิวิซ์ (2552) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายถึงความร่วมมือกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2552) เป็นการแสวงหาความรู้ร่วมกันในระหว่างหมู่คณะ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมกันรับผลที่เกิดจากการดำเนินงาน และสรุปบทเรียน เพื่อหาทางพัฒนา

MacDonald (2012) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงและมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการวิจัยที่เน้นกระบวนการในการค้นหาข้อเท็จจริงและการวิเคราะห์ข้อมูลบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการคิด การดำเนินการและตัดสินใจของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.4.2 ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีมุมมองที่สำคัญได้แก่ 1) มุมมองเชิงปรัชญาแห่งความคุณค่า (Axiology) ที่ให้ความสำคัญกับการค้นหาสภาพที่เป็นปัญหาของกลุ่มคนในสังคมพร้อมทั้งค้นหาทางออกของประเด็นปัญหานั้นๆ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในเชิงคุณค่านี้คาดหวังถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา 2) มุมมองเชิงปรัชญาแห่งความเป็นจริง (Ontology) ที่ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ที่เป็นจริงโดยธรรมชาติ และ 3) มุมมองเชิงองค์ความรู้ (Epistemology) โดยพื้นฐานของลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือการเน้นการปฏิบัติภายใต้บริบททางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการสร้างองค์ความรู้จึงสามารถเกิดขึ้นได้จากสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นข้อเท็จจริงที่มีความสมเหตุสมผล และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการดำเนินการวิจัย (Ozanne and Saatcioglu, 2008)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความกระจ่างทางด้านแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนและสรุปความแตกต่างระหว่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยทั่วไปตามแนวคิดของพันธ์ทิพย์ รามสูตร (2540) พบว่าชัชวาลย์ ทัดศิวิซ์ (2552) สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการวิจัยทั่วไปและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยแบบดั้งเดิม	การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
รูปแบบ	เป็นพิมพ์เขียวที่กำหนดให้	เน้นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
อุดมการณ์/ปรัชญา	เน้นกลุ่มคนชั้นสูง	เน้นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคมคนชายขอบ
จุดมุ่งหมาย	ไม่ผูกพัน ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย	มีพันธกรณีระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านที่จะร่วมกันเพื่อสิทธิของมนุษย์
กรอบการวิจัย	กำหนดโดยนักวิจัยองค์กร	กำหนดโดยประชาชนในพื้นที่
จุดเน้น	เน้นการสร้างสิ่งของ	เริ่มที่คนเป็นหลัก ทำให้คนมีคุณค่า สร้างความภาคภูมิใจและกำลังใจ
เป้าหมาย	กำหนดไว้ล่วงหน้า	ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของท้องถิ่นตามเงื่อนไขความเหมาะสม
ยุทธวิธี	เน้นการวางแผนที่อ้างว่าชาวบ้านไม่สามารถวางแผนเองได้	เน้นการมีส่วนร่วม เชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ของคน
วิธีการ	เข้มงวดรัดกุม เน้นหลักการวิจัยเชิงปริมาณ มองมิติชุมชนที่ศึกษาและใช้เทคโนโลยีหรือระเบียบวิธีการชั้นสูง	เรียบง่าย ใช้วิธีการที่ชาวบ้านรู้จักและถนัด มองชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน
การวิเคราะห์สถานการณ์	เน้นการย่อส่วน (Reductionism)	การมององค์รวม (Holistic Approach)
รูปแบบการพัฒนา	ควบคุม ชี้นำและให้แรงจูงใจเป็นวัตถุ เน้นการทำงานตามแผนและส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพา	ปลดปล่อย สร้างกำลังอำนาจในการคิดและต่อรองให้สำเร็จในสิ่งที่ได้กระทำ โดยมีแรงจูงใจคือความภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพาตนเอง
มองชาวบ้าน	เป็นผู้รับประโยชน์จากความสำเร็จของโครงการวิจัย	เป็นผู้ทำประโยชน์ เป็นผู้ลงมือกระทำโครงการสำเร็จและมีส่วนร่วม
ผลลัพธ์ (Output)	เน้นวัตถุที่เป็นผลผลิตของโครงการ เช่น รั้ว ถนน อาคาร เป็นต้น	ไม่เน้นวัตถุ แต่เน้นความสามารถของชุมชน เน้นการเรียนรู้ ความพอใจ ความหลากหลาย กำลังใจและแรงใจของประชาชน

ที่มา: พันธุ์ทิพย์ งามสูตร (2540 อ้างจาก ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2552)

2.4.3 หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

พันธุ์ทิพย์ งามสูตร (2540 อ้างจาก ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2552) ได้กล่าวถึงหลักการในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการให้ความสำคัญ ความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการสร้างความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ โดยประกอบด้วยหลักการสำคัญดังนี้

1) ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมระดับบุคคลที่เกี่ยวข้องและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์/สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์

- 2) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม
  - 3) สนใจปรีทศน์ของชาวบ้าน โดย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา
  - 4) การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านแต่ละคนยากจนด้วยโอกาสสามารถมองความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นรูปแบบในการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

2.4.4 หลักการหรือคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

MacDonald (2012) ได้ทำการสรุปหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Selenger ไว้ดังนี้

- 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนใดๆ ควรได้รับการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาโดยชุมชนนั้นๆ
  - 2) เป้าหมายสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมหรือการปรับปรุงใดๆ ต้องให้บุคคลในชุมชนนั้นๆ มีส่วนร่วม
  - 3) เน้นการมีส่วนร่วมในเชิงการปฏิบัติในทุกขั้นตอน
  - 4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมภายใต้สถานการณ์ของบุคคลที่ขาดโอกาสหรือยากจนในสังคม
  - 5) การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมุ่งสร้างความตระหนักรู้ในด้านทรัพยากรที่บุคคลในชุมชนมีจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้
  - 6) กระบวนการในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้นการเอื้ออำนวยกระบวนการวิจัยให้มีความถูกต้องและเป็นจริง
  - 7) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัย เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้เรียนรู้
- ในขณะที่บำเพ็ญ เขียวหวาน (2552) ได้สรุปถึงคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้
- 1) เป็นกระบวนการทางสังคมที่เน้นการพัฒนาทั้งในมิติการพัฒนาตัวบุคคล กลุ่มชุมชนและสังคม
  - 2) เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัย
  - 3) เน้นการดำเนินการปฏิบัติที่เกิดจากกลุ่มคนในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ
  - 4) เป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นอิสระแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัย
  - 5) เน้นกระบวนการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์ของกลุ่ม
  - 6) การออกแบบกระบวนการมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
  - 7) มีการประเมินความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

8) มีการทบทวนเน้นย้ำเป้าหมายของการวิจัยเป็นระยะ เพื่อให้กระบวนการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ในการค้นหาข้อเท็จจริงหรือสภาพปัญหาใดๆ เพื่อนำไปสู่การคิด วิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อหาทางออกหรือเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่กลุ่มบุคคลในชุมชนคาดหวัง ดังนั้นจึงสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่มีเป้าหมายหลักเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุ และนำไปสู่การค้นหาแบบที่ ทำให้กิจกรรมกลุ่มในการสร้างรายได้มีความเป็นไปได้

2.5 บริบททั่วไปของตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปของตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ดังต่อไปนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง, 2559)

2.5.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่

ตำบลยางซึ้ง ตั้งอยู่พิกัดที่ N 0448633. E 1707498 มีพื้นที่ทั้งหมด 48.5 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลโนนรังและศรีสุขทิศใต้ ติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลค้อทองและสร้างถ่อ ทิศตะวันออก ติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเรือและหนองเหล่า ทิศตะวันตก ติดกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไทยและเทศบาลตำบลบ้านกอก

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลยางซึ้งโดยทั่วไป เป็นที่ดอนและที่ราบ ด้านทิศเหนือเป็นที่ดอนลาดยาวมาทางทิศตะวันตก ทิศใต้เป็นที่ราบและที่ลุ่มเล็กน้อย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ไร่ข้าว การค้าขาย และรับราชการ

ด้านการปกครอง ตำบลยางซึ้งแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านยางซึ้งหมู่ 1 บ้านยางซึ้งหมู่ 2 บ้านผักแว่นหมู่ 3 บ้านผักแว่น หมู่ 4 บ้านโพนสิม หมู่ 5 บ้านกอน้อย หมู่ 6 บ้านคำสมอ หมู่ 7 บ้านหนองใหญ่ หมู่ 8 บ้านคำสมอ หมู่ 9 และบ้านยางซึ้งหมู่ 10 และแบ่งพื้นที่ตามลักษณะภูมิภาคเป็น 6 โซน ได้แก่ โซนที่ 1 ประกอบด้วยบ้านยางซึ้ง หมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 10 โซนที่ 2 บ้านผักแว่น หมู่ 3 หมู่ 4 โซนที่ 3 บ้านโพนสิม หมู่ 5 โซนที่ 5 บ้านกอน้อย หมู่ 6 โซนที่ 6 บ้านคำสมอ หมู่ 7 และหมู่ 9 และ หมู่ 8 บ้านหนองใหญ่ โดยมีประชากรทั้งหมด ในตำบล จำนวน 4,868 คน และแยกเป็นประชากรหญิง จำนวน 2,442 คน ประชากรชาย จำนวน 2,426 คน จำนวนครัวเรือนของประชากรทั้งสิ้น 1,111 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ มีโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 5 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนระดับตำบล 2 แห่ง และวัดจำนวน 10 แห่ง

2.5.2 การขับเคลื่อนการพัฒนา

องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง ยึดหลักการในการขับเคลื่อนการพัฒนา คือ

2.5.2.1 การพัฒนาประชาชนตั้งแต่วัยเด็ก คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 0-3 ปี มีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้หญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร การออกติดตามเยี่ยมคลอด การตรวจประเมินพัฒนาการเด็ก การอบรมและให้ความรู้พ่อ แม่ ของเด็กในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดต่อ นอกจากนี้ยังมีการจัดมุมส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพื่อให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นแผนงานร่วมกันในการพัฒนาระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนยางซึ้งและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนผักแว่น

2.5.2.2 การพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยการพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของยางซึ้งนั้น จะมุ่งเน้นกระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกทางสังคมที่มีในชุมชนทุกภาคส่วนเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งกับประชาชน การส่งเสริมอาชีพและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น โครงการองค์การบริหารส่วนตำบลเคลื่อนที่ให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ โครงการองค์การบริหารส่วนตำบลพบประชาชนเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชาชนทราบ การจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และเสนอปัญหาความต้องการของชุมชน โดยชุมชนเองตามหลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการ โดยการใช้ปัญหาและความต้องการของพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา ที่ได้มาจากการวิจัยชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลของชุมชนตำบลยางซึ้ง และนำข้อมูลของชุมชนที่ได้มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนการจัดการเพื่อการพัฒนา และการแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาของตำบลจุดเน้นของการพัฒนา คือ “คน” เพื่อให้เป็นทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาในทุกมิติ เช่น การจัดกิจกรรมโครงการ เด็กยางซึ้งรุ่นใหม่ใส่ใจ ลด ละ เลิก ยาสูบ โครงการยางซึ้งก้าวไกล ไม่มีเสพ ไม่มีทอง ใส่ใจชุมชน จนนำไปสู่การจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นการพัฒนาด้านการส่งเสริมอาชีพ ที่มีโครงการอบรมการประกอบอาชีพตามตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โครงการอบรมกลุ่มสตรีเพื่อพัฒนาอาชีพเสริมเป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งได้เน้นการพัฒนาและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการจัดให้มีการทำกิจกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อและการเล่านิทานให้เด็กๆ ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฟิ่ง โครงการเข้าวัดพัฒนาจิตและการอบรมปฏิบัติธรรมนาทางชีวิต เป็นต้น จากหลักการพัฒนาที่ยึดหลักการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ตำบลยางซึ้ง มีทุนบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การขับเคลื่อนงานทั้งในระดับกลุ่ม องค์กร และระดับชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น

2.5.2.3 การพัฒนาที่เน้นสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นฐานคิดสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องยึดถือและนำไปดำเนินการตลอดเวลา โดยตำบลยางซึ้ง มีวิธีการในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยวิธีการการค้นหาทุนทางสังคมที่มีความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของชุมชนตำบลยางซึ้ง และการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลยางซึ้ง เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนตำบลยางซึ้ง และเป็นองค์กรหลักในการทำงานขับเคลื่อน กิจการ

งานด้านวัฒนธรรมและประเพณีของตำบลยางซึ้ง เช่น การทำบุญตามประเพณีบุญข้าชะ บ้านยางซึ้ง หมู่ 1 และหมู่ 10 วัฒนธรรมการพ่อนนกกาบบัวบ้านฝักแวน หมู่ 3 และหมู่ 4 การทำบุญกฐินโบราณบ้านโพสนิม หมู่ 5 เป็นต้น นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งยังได้ดำเนินการด้านการพัฒนาและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในชุมชน เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการอบรมเข้าวัดพัฒนาจิต โครงการอบรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม คนสามวัยหัวใจธรรมะ เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาและการยกระดับจิตใจของคนในชุมชนให้คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความผาสุก ตลอดจนการสืบสาน อนุรักษ์ และมีความรู้สึกรักแลงมูมิใจในความเป็นวัฒนธรรมของตน ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีของชุมชนของตนเอง

2.5.2.4 การพึ่งพาตนเองด้วยทุนทางสังคมของชุมชน ตำบลยางซึ้ง ค้นหาศักยภาพของทุนทางสังคม เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรม และความเชี่ยวชาญของทุนทางสังคม แล้วนำมาประมวลเป็นข้อมูลในการออกแบบแนวทางการจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ หรือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ทุนทางสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชน มีความเชื่อมั่นในความสามารถของชุมชนในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างเสริมความสามัคคีในชุมชน เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีรูปธรรมในพื้นที่เช่น โครงการวิสาหกิจผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านยางซึ้ง หมู่ 1 กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้านทุกหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้ประดิษฐ์ และกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ที่มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในการเพิ่มรายได้ของครอบครัวหลังจากว่างจากการประกอบอาชีพหลัก โดยมีการรวมตัวกันและใช้ทุนทางบุคคลและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่จัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการจำหน่าย อาทิ ขนมถั่วตัด ขนมข้าวเกรียบ พานขันโตก ดอกไม้จากดินไทย ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นต้น

2.5.2.5 การพัฒนาโดยการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น เพื่อนำปัญหาไปร่วมกันหาแนวทางแก้ไขพัฒนาและปรับปรุงภายใต้รูปแบบการระดมความคิดโดยมีรูปธรรมในการดำเนินงานได้แก่การจัดเวทีประชาคมเพื่อการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและความต้องการของประชาชนไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลยางซึ้งและการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งการค้นหาข้อมูลด้านศักยภาพและปัญหาในชุมชนตำบลยางซึ้ง ด้วยการทำวิจัยชุมชน (RECAP) เพื่อเป็นการใช้ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการใช้ข้อมูลที่พื้นที่จัดเก็บเอง และการจัดทำระบบข้อมูลตำบล(TCNAP) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ) ข้อมูลสถานะสุขภาพและข้อมูลผลการดำเนินการด้านสุขภาพ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ผ่านคณะกรรมการพัฒนาตำบลซึ่งประกอบด้วย ท้องที่ ท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับประโยชน์ จนนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการจัดการตนเองของตำบล และส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลยางซึ้ง อย่างเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง น่าอยู่ อย่างยั่งยืน

2.5.3 ประวัติการพัฒนาของตำบล

การพัฒนาตำบลยางซึ้ง สามารถแบ่งเป็น 3 ยุค ดังต่อไปนี้

2.5.3.1 กำเนิดตำบลยางซึ้ง

ตำบลยางซึ้ง ตั้งมานานกว่า 100 ปี สาเหตุที่มีชื่อว่าตำบลยางซึ้ง เพราะบริเวณแถบนี้มีต้นยางนาขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากและประกอบกับพื้นที่หนองน้ำที่อยู่บริเวณนี้คือห้วยตาด และบริเวณทุ่งนามีนกกระยางมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงได้พร้อมใจกันตั้งชื่อตำบลว่า ตำบลยางซึ้งตั้งแต่นั้นมาต่อมาอำเภอได้ขยายการปกครองออกเป็น ตำบล คือ ตำบลยางซึ้ง แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน และแบ่งเป็น 5 ชุมชน ได้แก่

1) ชุมชนบ้านยางซึ้ง หมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 10

บ้านยางซึ้ง เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นพร้อมเมืองอุบลราชธานี จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ว่าเป็นไพร่พลลูกหลานพระวอพระตา ซึ่งแต่ก่อนตั้งบ้านเรือนอยู่ดงอู่ผึ้ง ห้วยแจระแม อีกส่วนหนึ่งจะแตกออกมาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ บ้านยางซึ้งเป็นชุมชนที่อพยพมาจากบ้านลาด บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เดิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณตรงข้ามป่าช้า ซึ่งคนสูงอายุจะเห็นร่องรอยของป่าช้าเก่าและโบสถ์ที่ป่าชุมชนห้วยวังโน ต่อมาราวประมาณ 60-70 ปี เกิดโรคระบาดภายในหมู่บ้าน “ชาวบ้านเรียกว่าบ้านเดือด” จึงได้อพยพมาอยู่ที่ปัจจุบันราวประมาณ พ.ศ. 2332 โดยมาเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งจะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณหนองบักแกว(ดอนปู่ตาบ้านยางซึ้ง)และหนองผักกะยำ ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 10 และอีกกลุ่มหนึ่งหนึ่งจะอยู่ใกล้บริเวณหนองหว้าปัจจุบันคือ “คุ้มหนองหว้า” หมู่ที่ 1 ต่อมาพ.ศ. 2468 ทางราชการได้แยกการปกครองเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านยางซึ้งหมู่ที่ 1 (คุ้มหนองหว้า) และบ้านยางซึ้งหมู่ที่ 2 (คุ้มหนองบักแกว) ต่อมาในปีพ.ศ. 2538 ทางราชการได้แยกการปกครองหมู่ที่ 2 ออกเป็น 2 หมู่ คือ บ้านยางซึ้งหมู่ที่ 2 (คุ้มบ้านใหม่อยู่ด้านเหนือถนนแจ้งสนิท) ผู้ใหญ่บ้านคือ นายทองคำประทุม และบ้านยางซึ้งหมู่ที่ 10 ผู้ปกครอง คือนายจินดา ธงศรี เป็นกำนัน ในปัจจุบันบ้านยางซึ้ง แบ่งการปกครองออกเป็น 3 หมู่บ้าน

2) ชุมชนบ้านผักแว่น หมู่ 3 และหมู่ 4

เมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมามีชุมชนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นทหารเดินทางมากับพญาจากทางหัวเมืองเหนือคาคาเดาว่า เมืองโคราช โดยการเดินเท้าเพื่อมาเยี่ยมเจ้าเมืองปทุม ส่วนตอนกลับนั้นทหารบางส่วนซึ่งได้รับอนุญาตให้หาที่อาศัยได้ตามเส้นทางกลับ ส่วนหนึ่งตั้งบ้านอยู่ที่หนองบอน อีกกลุ่มไปอาศัยอยู่ที่ โนนยางประมาณ 3-5 ครัวเรือนซึ่งเป็นที่สูง มีหนองน้ำ ที่สำคัญมีตาน้ำผุดขึ้นมาแล้วไม่กระบอกกรวงมาครอบไว้ (เรียกว่าหนองในเพี้ย) เป็นบ่อน้ำที่สะอาดดื่มได้ส่วนที่เรียกว่าโนนยางนั้นเพราะป่าส่วนใหญ่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้ยาง และป่าไม้ชนิดอื่นๆ ขึ้นหนาแน่นและมีพื้นที่บางแห่งเป็นที่ดอนสามารถทำไร่ทำนาได้ เมื่อเข้าไปสักกระยะก็เกิดปัญหาในฤดูฝน วัชพืชมไม่สามารถหาอาหารกินได้เพราะที่พื้นเลี้ยงสัตว์เป็นดินดานหรือดินหลวมทำให้ควายติดหล่ม ประชาชนก็เดินทางไม่สะดวก พ่อใหญ่บ้านจึงได้เดินสำรวจเส้นทางตามร่องน้ำที่ไหลไปทางทิศตะวันออกเห็นหนองน้ำอีกแห่งหนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ จึงย้ายมาตั้งบ้านทางทิศตะวันตกของหนอง(ดงบ้านลุ่ม) อยู่ได้ไม่นานเกิดโรคระบาดขึ้น พ่อบ้านในขณะนั้นจำเป็นต้องพาลูกบ้านย้ายหนีโรคระบาด ขึ้นไปทางเหนือไปตั้งบ้านที่

หนองสิม (ปัจจุบันนี้เป็นวัดป่าตองบ้านตาด) ต่อมาผู้นำหมู่บ้านได้เดินสำรวจตามร่องน้ำขึ้นมา จึงได้เห็นหนองน้ำที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่เดิมเหมาะที่จะตั้งบ้านใหม่ขึ้น จึงได้ย้ายมาตั้งเป็นบ้านฝักแวนในปัจจุบัน

3) บ้านโพนสิม หมู่ 5

ตามประวัติก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2391 เดิมหมู่บ้านนี้เรียกชื่อว่า “ดงบ้านน้อย” ซึ่งตั้งอาณาเขตอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านโพนสิมในปัจจุบัน แต่เนื่องจากได้เกิดโรคระบาดขึ้นภายในหมู่บ้านโดยเชื่อว่า เป็นโรคที่เกิดจากทางไสยศาสตร์หรือที่เรียกว่า “บ้านเดือด” นั้นเองชาวบ้านจึงได้อพยพขึ้นมาทางทิศเหนือ เพื่อมาตั้งถิ่นฐานบริเวณที่แห่งใหม่ โดยผู้นำในการก่อตั้งหมู่บ้านในขณะนั้น คือ นายชัยเกตุ เกตุบุตร และ นายโทน เกตุบุตร บริเวณที่แห่งใหม่นี้มีลักษณะเป็นที่สูง มีหนองน้ำ และได้มีการตั้งวัด ซึ่งมีสิม(โบสถ์) ขึ้นบริเวณใกล้กับหนองน้ำ จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโพนสิม” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

4) บ้านกอน้อย หมู่ 6

บ้านกอน้อยได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2342 ชาวบ้านกลุ่มแรกที่ได้รวมตัวกันก่อตั้งหมู่บ้าน มีหัวหน้าคือ พ่อใหญ่จารย์มีและแม่ใหญ่ก่อ พร้อมด้วยลูกหลานทั้งหมด 9 ครอบครัว มีประชากรประมาณ 35 คน ได้อพยพจากบ้านนาแก้วมาสร้างหมู่บ้านใหม่เนื่องจากมองเห็นว่าที่แห่งนี้เป็นสถานที่ราบสูงกว้างใหญ่มีทำเลเหมาะสม ต่อมาชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงเข้ามาร่วมสร้างบ้านเรือนและอาศัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนประมาณ ๑๕ ครอบครัว จึงทำให้มีจำนวนครอบครัวเพิ่มมากขึ้น โดยที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านกอน้อย เพราะแม่ใหญ่ก่อ ได้เรียกชาวบ้านมาร่วมกันประชุมเพื่อตั้งชื่อหมู่บ้าน ซึ่งแม่ใหญ่ก่อเป็นผู้ที่ชาวบ้านและลูกหลานในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมากเป็นผู้ที่นำพาการอพยพมาตั้งหมู่บ้านแห่งนี้ขึ้น ชาวบ้านจึงตกลงกันตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกอน้อย”

5) บ้านคำสมอ หมู่ 7 และ หมู่ 9

ราว พ.ศ.2237 ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้เดินทางมาอพยพมาจากบ้านชีชวน โดยการนำนายเต๋อและนายชีว พร้อมด้วยลูกหลานผู้ใกล้ชิด มาก่อตั้งหมู่บ้าน ณ ที่แห่งหนึ่งซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์พร้อม เหมาะกับการเลี้ยงช้างและตั้งเป็นถิ่นฐาน โดยมีลักษณะเป็นที่ราบสูงประกอบด้วยไม้ป่าและสัตว์ป่านานาชนิด นอกจากนั้นบริเวณทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน ราว 1 กิโลเมตร เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ประมาณ 400 ไร่เศษ หนองน้ำแห่งนี้มีชาวบ้านเรียกว่า “หนองน้ำแดง” และเป็นที่ตั้งของบ้านคำสมอ

6) บ้านหนองใหญ่ หมู่ 8

การก่อตั้งหมู่บ้านหนองใหญ่ เกิดขึ้นราวปี พ.ศ.2485-2487 ในขณะนั้นบ้านคำสมอ เกิดความเดือดร้อนมีประชาชนในหมู่บ้านล้มตายลงด้วยโรคห่า (อหิวาตกโรค) ครั้งใหญ่ จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนเดินทางอพยพจากหมู่บ้านเพื่อหนีภัยโรคห่า โดยบางส่วนได้ไปอยู่ที่บ้านดอนในละแวกใกล้ๆหมู่บ้าน และบางส่วนก็ไปอยู่ตามที่นาของตน ด้วยเหตุนี้เองชาวบ้านบางส่วนที่มีที่นาอยู่ใกล้กับหนองน้ำแดง(หนองใหญ่) มีจำนวนมากจึงได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้าน และได้แยกตัวออกมาจากบ้านคำสมอ โดยเดินทางมาทางทิศเหนือของบ้านคำสมอจนมาเจอหนองน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 400 ไร่เศษ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองใหญ่

2.5.3.2 การพัฒนาตำบลอย่างขึ้นก (ปี พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2557)

เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2537 ได้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นก เป็นศูนย์รวมในการบริหาร ทำให้มีการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง ชุตลอกคูคลอง มีการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และก่อสร้างสถานที่ต่างๆ สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในอย่างขึ้นกดีขึ้น ทางด้านเศรษฐกิจก็ได้มีการส่งเสริมอาชีพต่างๆ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นกลุ่มอาชีพด้วย เช่น กลุ่มแปรรูปเนื้อสัตว์ เป็นต้น ทำให้เศรษฐกิจของตำบลอย่างขึ้นก ดีขึ้น ตามลำดับ ในด้านสุขภาพก็ได้มีการตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อดูแลสุขภาพของคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีสถานีนามัยตำบลอย่างขึ้นก เป็นศูนย์กลางในการบริการด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อมในอย่างขึ้นก นั้น มีกลุ่มคนในชุมชน ดูแลคลองส่งน้ำ โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนแรกคือ นายเป็ด บุญประสาร และ นายสมัคร ทองกุล เป็นประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นก คนแรก การทำงานได้มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างกำนันและฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบล สารวัตรกำนัน ได้หารือและร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนทุกภาคส่วนเป็นหัวใจในการทำงาน พร้อมทั้งใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือและกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาตำบลในทุกด้าน

2.5.3.3 รวมพลังชุมชนคนอย่างขึ้นก (ปี 2557 - ปัจจุบัน)

นายเทียน แผลงฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นก ได้เริ่มมีนโยบายพัฒนาตำบลอย่างขึ้นกขึ้น เพื่อนำไปสู่การเป็นตำบลสุขภาวะ จนเมื่อปี พ.ศ.2557 จึงได้ทำหนังสือขอสมัครเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาเป็นตำบลสุขภาวะกับองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ (ศจค.ดินดำ) และได้รับการตอบรับจากนายโกเมศ ศรีอุบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ในขณะนั้น ซึ่งได้ขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ประสานงาน “ตำบลสุขภาวะ” เมื่อปี พ.ศ. 2557 องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นกจึงได้ให้ผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน ไปศึกษาดูงานการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ ที่เทศบาลตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด เทศบาลตำบลสาวตี่ ตำบลสาวตี่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงานดังกล่าว นายเทียน แผลงฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นก เห็นว่าเป็นแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขได้ จึงได้มีนโยบายที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยในครั้งแรก จัดให้มีผู้นำชุมชนในตำบล เช่น คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าส่วนราชการ ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ เป็นต้น ชุดแรก จำนวน 30 คน ไปศึกษาดูงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น กลับมาได้ริเริ่มจัดชุดศึกษาดูงานขยายกลุ่มเพิ่มไปอีก จำนวน 50 คนไปศึกษาดูงานสถานที่ดังกล่าวอีกครั้ง กลับมาจากการศึกษาดูงานเริ่มมีการพัฒนามากขึ้น มีการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ปลอดสาร มีการส่งเสริมให้จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างขึ้นก กลุ่มผลิตดอกไม้ใบตอง เป็นต้น

เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2557 ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงในการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อความอยู่ดีมีสุขของชุมชน ระหว่าง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) กระทรวงมหาดไทยและองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก แสดงเจตนารมณ์ในการขับเคลื่อนตำบลสุขภาพะ ทำให้ตำบลยางซึ้งก ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาการสร้างตำบลสุขภาพะขึ้นมา เช่น มีการจัดทำฐานข้อมูลตำบล (TCNAP) การทำวิจัยชุมชน (RECAP) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาตำบล เป็นต้น จนจบโครงการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมาจนปัจจุบัน

ในปีพ.ศ.2557 องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งกได้รับเชิญจากองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ (ศจค.ดินดำ) ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย และเข้าร่วมพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ โดยได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ 4 ฝ่าย คือ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) องค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ(ศจค.ดินดำ) องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก ศูนย์วิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.)คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2557 และได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลตำบลแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโครงการศูนย์บูรณาการดูแลสุขภาพชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น กับ โครงการศูนย์บูรณาการดูแลสุขภาพชุมชนตำบลยางซึ้งก อำเภอกุเวียง จังหวัดอุบลราชธานี ณ เทศบาลตำบลบุ่งเลิศ อำเภอมะยัต จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2557 และได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลสุขภาพะ ตามแนวทางในบันทึกข้อตกลงทั้งสองฉบับจนถึงปัจจุบัน

2.5.4 แนวทางการพัฒนาโดยย่อของตำบล

สถานการณ์การพัฒนาสามารถจำแนกเป็นสถานะของตำบล 7 ด้าน สถานะด้านสังคม สถานะด้านเศรษฐกิจ สถานะด้านสภาวะแวดล้อม สถานะด้านสุขภาพ สถานะด้านการเมืองการปกครอง สถานะด้านการจัดการตนเอง และสถานะของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลเด็กปฐมวัย (องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก, 2559)

2.5.4.1 สถานะด้านสังคม

ตำบลยางซึ้งก มีประชากรทั้งสิ้น 5,014 คน แบ่งเป็นชาย 2,557 คน และหญิง 2,457 คน จำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 1,008 ครัวเรือน ประชากร อายุ 0-3 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ -1.6- ของประชากรทั้งหมด ประชากร อายุ 3-5 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 ของประชากรทั้งหมด การนับถือศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 99.95 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.05 ของจำนวนประชากร ภาษาที่ใช้เป็นหลัก คือ ภาษาอีสานและรองลงมาคือภาษาไทย มีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณีของคนในชุมชนที่สำคัญ คือบุญข้าชะ (เลี้ยงผีปู่ตา) การสื่อสารชุมชนจะมีการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น ปากต่อปากหรือทางโทรศัพท์ และการสื่อสารแบบเป็นทางการ เช่น หนังสือราชการแจ้งเวียน การประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุก่อน้อย และทางการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นต้น การศึกษาในระบบของคนในชุมชนส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 62.59 ระดับมัธยมร้อยละ 12.5 ปริญญาตรี

ร้อยละ 5.66 ปริญาโทร้อยละ 0.74 และการศึกษานอกระบบของคนในชุมชน เช่น การศึกษานอกโรงเรียน ร้อยละ 0.24 การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร้อยละ 0.56 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ ครัวเรือน และรายชื่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากรแยกตามเพศ		รวมจำนวนประชากร (คน)	จำนวนครัวเรือน (หลังคาเรือน)	ชื่อ - สกุลกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
		ชาย (คน)	หญิง (คน)			
1	ยางซิ่นก	236	224	460	117	นายสวาท แสงศรี
2	ยางซิ่นก	149	147	296	82	นายทองคำ ประทุม
3	ผักแว่น	394	401	795	261	นายสฤทธ์ บัญทอง
4	ผักแว่น	380	371	751	191	นายสาคร ผาธา
5	โพนสิม	327	240	467	123	นายจำเนียร บุญอารีย์
6	ก๋อน้อย	272	286	558	139	นายสุวรรณ จันทร์หอม
7	คำสมอ	202	218	420	140	นายวิทยา การินทร์
8	หนองใหญ่	262	243	505	141	นายสุพจน์ การินทร์
9	คำสมอ	150	160	310	81	นายเมือง วรรณทวี
10	ยางซิ่นกใต้	185	167	352	94	นายจินดา ธงศรี
รวม 10 หมู่บ้าน		2,557	2,457	5,014	1,369	

ที่มา: ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก ณ 31 พฤษภาคม 2559

2.5.4.2 สถานะด้านเศรษฐกิจ

องค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นกมีรายได้รวมทั้งหมด 22 ล้านบาทต่อปี ตำบลยางซิ่นก มีกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมุนเวียนต่างๆ ที่มีเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดในชุมชน จำนวน 38,970,000 ล้านบาทต่อปี สามารถแจกแจงจำนวนเงินทุนของกองทุนต่างๆ ในตำบลยางซิ่นกได้ ดังนี้ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีทุนหมุนเวียน 5,000,000 บาท กลุ่มออปพร. มีทุนหมุนเวียน 120,000 บาท ชมรมผู้สูงอายุ มีทุนหมุนเวียน 200,000 บาท กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์มีทุนหมุนเวียน 400,000 บาท อสม.มีทุนหมุนเวียน 500,000 บาท กลุ่มปุ๋ย มีทุนหมุนเวียน 500,000 บาท กองทุนกลางหมู่บ้านมีเงินทุนหมุนเวียน 500,000 บาท กลุ่มข้าวอินทรีย์มีเงินทุนหมุนเวียน 900,000 บาท กลุ่มพัฒนาสตรีมีเงินทุนหมุนเวียน 200,000 บาท กลุ่มกองทุนหมู่บ้านมีเงินทุนหมุนเวียน 25,000,000 บาท กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีเงินทุนหมุนเวียน 300,000 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนมีทุนหมุนเวียน 390,000 บาท กลุ่มโรงสีชุมชนมีทุนหมุนเวียน 300,000 บาท การประกอบอาชีพของประชาชนตำบลยางซิ่นก มีการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา 10 หมู่บ้าน จำนวน 1,008 ครัวเรือน และมีอาชีพทางการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ การปลูกข้าวโพด สับปะรด การเลี้ยงสุกร โค กระบือ และปลา เป็นต้น ภาระหนี้สินของประชาชนส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการกู้ยืมเพื่อการลงทุนการเกษตรและการประกอบอาชีพ รองลงมาคือการศึกษาบุตรและใช้หนี้ในระบบ ด้านการออมเงิน ส่วนใหญ่ทุกหมู่บ้านมีสถาบันการเงิน ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการ กลุ่มออมทรัพย์ และครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นสมาชิก สถาบันการเงิน และองค์การการเงินชุมชน มีงานและกิจกรรมที่ส่งผลต่อการสร้างรายได้ การลดค่าใช้จ่ายและการออม ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มกองทุนเงินหมุนเวียน กลุ่ม กข.คจ. กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรี เป็นต้น ส่วนกลุ่มและองค์กร

ที่มีงานและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนทางอ้อมได้แก่ กลุ่มโรงสี กลุ่มกองทุนข้าวเปลือก กลุ่มกองทุนร้านค้าชุมชน กลุ่มกองทุนปุ๋ย เป็นต้น

2.5.4.3 สถานะด้านสถานะแวดล้อม

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นพื้นที่เป็นที่ราบสูงเป็นส่วนใหญ่และสลับกับที่ราบลุ่มบ้าง ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและประชากร ตำบลยางซึ้งมีลำน้ำไหลผ่านสองสายได้แก่ 1) ลำห้วยเรือซึ่งไหลผ่านมาจากตำบลบ้านไทย และ 2) ลำห้วยตาดซึ่งติดกับตำบลค้อทอง แหล่งน้ำที่สำคัญอีกหนึ่งแห่งคือ หนองใหญ่ที่เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่มีพื้นที่ 400 กว่าไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ 8 บ้านหนองใหญ่ และมีคลองชลประทานตามโครงการบริหารจัดการน้ำ โขง สี มูล ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ ในพื้นที่ตำบลยางซึ้งมีพื้นที่ป่า 1,530 ไร่ พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณที่อุดมสมบูรณ์ มีการบริหารจัดการป่าไม่โดยมีคณะกรรมการบริหารจัดการป่า และมีกฎ กติกาในการใช้พื้นที่ป่าร่วมกันของชุมชน การอนุรักษ์ผืนป่าร่วมกันของชุมชนในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับป่า

1) การจัดการขยะและมลพิษ เนื่องจากทางอบต.ยางซึ้งมีปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี มีรูปแบบการจัดการขยะในตำบลโดยอบต.ยางซึ้งเป็นผู้นำในการบริหารจัดการขยะ โดยรถจัดเก็บขยะของอบต.เข้าไปจัดเก็บขยะในหมู่บ้าน มีการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน เพื่อนำขยะไปแปรรูปเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ การรีไซเคิลขยะ การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง มีการรณรงค์ให้ความรู้กับคนในชุมชนในเรื่องของการคัดแยกขยะ และการกำจัดขยะ และมีโครงการขยะสีเขียว

2) การบริหารจัดการน้ำ มีรูปแบบการจัดการ 2 ระบบดังนี้ ระบบที่ 1) การจัดการน้ำระบบคลองชลประทาน ตำบลยางซึ้งมีคลองชลประทานผ่านพื้นที่หมู่ที่ 1 - 5 และหมู่ที่ 10 มีคณะกรรมการในการจัดการน้ำในระดับตำบล ระบบที่ 2) เป็นการจัดการในระดับกลุ่ม เป็นการจัดการน้ำในชุมชน ที่มีการพัฒนาชุดลอกคูคลองในพื้นที่ของตนเอง มีกฎข้อบังคับการใช้น้ำในกลุ่ม

3) การจัดการภัยพิบัติ สำหรับภัยพิบัติที่เป็นภัยคุกคามตำบลยางซึ้ง คือ ภัยจากลมพายุ ภัยหนาว การจัดการภัยพิบัติมีผู้ดำเนินการหลักคือองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง กลุ่มอปพร. ผู้นำท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีผู้มาสนับสนุนคือหน่วยงานปกครองในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุดรธานี ที่เข้ามาดูแลในการแจกผ้าห่ม เสื้อกันหนาว

4) พลังงานในชุมชน มีพลังงานหลักที่ใช้คือ พลังงานไฟฟ้า สำหรับพลังงานทางเลือก ได้แก่พลังงานไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ นำใช้ในชุมชน เช่น สัญญาณไฟจราจร อุปกรณ์ส่องสว่าง

5) การจัดการสถานะแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การจัดการสถานะแวดล้อมนอกบ้าน จุดพื้นที่อันตราย พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาอาชญากรรมจุดอันตรายในตำบลยางซึ้ง มีจำนวน 10 จุด ทางตำบลได้มีการร่วมกันสอดส่องดูแล ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง ป้ายสัญญาณจราจร ป้ายเตือน มีการจัดสวนสาธารณะในตำบลจำนวน 2 แห่ง เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของคนในตำบล 2) การจัดการสถานะแวดล้อมภายในบ้าน มีการปรับปรุงสถานะแวดล้อมภายในบ้าน จำนวน 100 ครัวเรือน โดยการทำโครงการหน้าบ้านนาดู ที่อยู่น่ามอง โครงการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ โครงการขยะสีเขียว เป็นต้น

2.5.4.4 สถานะชุมชนด้านสุขภาพ

1) ปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วย

ปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วยของประชาชนในพื้นที่ตำบลยางขึ้นก จำแนกตามกลุ่มประชากรสำคัญโดยสรุปดังนี้

1.1) เด็กอายุ 0 - 12 ปี มีปัญหาการเจ็บป่วย ได้แก่ โรคไข้หวัด โรค อูจจาระร่วง โรคหลอดลมอักเสบ โรคมือเท้าปากแผลพุพอง ปัญหาช่องปากและฟัน ปัญหาโภชนาการ เกิน (อ้วน) ปัญหาพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้าร้อยละ และปัญหาอหิสติกตามลำดับ

1.2) เยาวชนอายุระหว่าง 13-24 ปี มีปัญหาการเจ็บป่วย ได้แก่ โรค ไข้หวัด โรคไข้เลือดออก โรคอูจจาระร่วง อุบัติเหตุ ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และมีพฤติกรรมเสี่ยงจากซึบซีจี้กรยานยนต์ และติดยาเสพติด

1.3) ประชากรอายุระหว่าง 25-59 ปี มีปัญหาการเจ็บป่วย ได้แก่ โรคปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ผื่นคัน โรคอูจจาระร่วง ไข้หวัด โรคกระเพาะอาหาร โรคกระเพาะปัสสาวะ อักเสบ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง

1.4) หญิงตั้งครรภ์ มีจำนวน 25 คน มีการฝากครรภ์ 25 คน

1.5) กลุ่มผู้ติดเชื้อ เชื้อ HIV มีจำนวน 13 คน

1.6) ผู้สูงอายุที่ป่วยติดบ้าน จำนวน 5 คน มีปัญหาข้อเข่าเสื่อม การ เคลื่อนไหว มีผู้เตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ (50 ปีขึ้นไป) จำนวน 770 คน

1.7) ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง มีจำนวน 115 คน เกิดจากโรคเบาหวาน โรค ความดันโลหิตสูง และพฤติกรรมเสี่ยงในการรับประทานอาหารหวานและเค็ม ขาดการออกกำลังกาย และบริโภคอาหารสูง

1.8) ผู้ป่วยจิตเวช มีจำนวน 7 คน ได้รับการฟื้นฟูและการได้รับการ ดูแลโดยการรับยาอย่างต่อเนื่อง

1.9) คนพิการทางการเคลื่อนไหว มีจำนวน 20 คน ได้รับการดูแล โดยมีกิจกรรมการฟื้นฟู ทำกายภาพบำบัด จัดหารถเข็น เตียงสำหรับผู้พิการ และได้รับสวัสดิการเบี้ย ผู้พิการ โดยแยกเป็นพิการทางการมองเห็นจำนวน 12 คน พิการทางการเคลื่อนไหว จำนวน 4 คน พิการทางการได้ยินและการสื่อสารจำนวน 3 คน พิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้(อหิสติก) จำนวน 1 คน ซึ่งได้รับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมกับศูนย์การศึกษาเพื่อเด็กพิเศษอำเภอเขื่อง ใน

2) การดูแลสุขภาพ ประกอบด้วย

2.1) การบริการสุขภาพโดยหน่วยบริการสุขภาพ ได้แก่ รพ.สต.ยางขึ้นก รพ.สต.ผักแว่น โรงพยาบาลเขื่องใน โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

2.2) ชุมชนมีลักษณะการดูแลช่วยเหลือกันด้านสุขภาพ เช่น การดูแล ผู้สูงอายุโดย อสม. ชมรมผู้สูงอายุ มีการเยี่ยมบ้าน ให้คำปรึกษาสุขภาพ ตรวจคัดกรอง การทำ กายภาพบำบัด ฟื้นฟูสภาพ รวมถึงกิจกรรมการออกกำลังกายประกอบเพลง รำไม้พลอง การดูแล สุขภาพเยาวชนและวัยทำงานด้วยการทำกิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมกีฬาท้องถิ่น ท้องที่ สัมพันธ์ กิจกรรมอบรมค่ายเยาวชน เยาวชนยางขึ้นกรุ่นใหม่ใส่ใจ ลด ละ เลิก ยาสูบ และกิจกรรม

เยาวชนวัยใส ไม่มีเสพ ไม่มีท็องก่อนวัย ใส่ใจชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรในชุมชนให้สร้างงานที่กระทบสุขภาพ โดย อบต.ยางซึ้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่ม องค์กรชุมชนมีการทำงานร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพในชุมชน เช่น อบต.ยางซึ้งจัดรถรับส่งกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเบาหวานและความดันไปโรงพยาบาลตามวันนัดของหมอ อสม. ออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและให้คำแนะนำ การบริการออกสัญจรจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนพิการและผู้สูงอายุ และกิจกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ

2.5.4.5 สถานะด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย

1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในชุมชน ด้วยการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน การเข้าร่วมประชาคม ร้อยละ 80 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนหมู่บ้าน แผนตำบลซึ่งทุกโครงการผ่านการประชาคม การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา บุญประเพณีต่างๆ และการวางแผนแก้ปัญหา ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) การปกครองที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเน้นที่ทุกหมู่บ้านมีข้อบังคับ กติกา พร้อมทั้งบทลงโทษเมื่อสมาชิกในหมู่บ้านฝ่าฝืนกฎของหมู่บ้าน รวมทั้งการบริหารด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อมีกรณีขัดแย้งเกิดขึ้น มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่มีความสำคัญในหมู่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการชุดต่างๆ ทั้งในระดับตำบล ได้แก่ ศูนย์ดำรงธรรม ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และที่สำคัญมีการจัดตั้งหน่วยอพพร. ลาดตระเวนรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านทุกวัน มีศูนย์วิทยุกู้ภัยเพื่อความช่วยเหลือเร่งด่วน มีกระบวนการหรือแนวทางการช่วยเหลือสำหรับผู้ที่เดือดร้อน เช่น จากการทะเลาะวิวาท ข้อมูล กฎ กติกาชุมชน เพื่อจัดระเบียบชุมชน เช่น งานศพปลอดเหล้า งดเหล้ากรณีมีงานบุญในบริเวณวัด งดการแสดงมหรสพในบริเวณวัด

3) ประชาชน มีสิทธิในการใช้ทรัพยากรและแหล่งประโยชน์ในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โดยอาศัยกฎ กติกา ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและแหล่งประโยชน์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย เช่น ระเบียบและข้อตกลงของกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองชลประทาน ระเบียบการทำงานทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชน เป็นต้น

2.6 บริบทของผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทของผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง, 2559)

2.6.1 โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินงานโครงการการสนับสนุนงานด้านวิชาการโครงการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ

ชุมชน(ศวช.) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ในฐานะเครือข่ายการร่วมพัฒนา ซึ่งกิจกรรมตามโครงการได้มุ่งเน้นการนำเอาทุนและศักยภาพทางสังคมที่มีในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมตามโครงการ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง ได้เชื่อมโยงการดำเนินงานโครงการร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน โรงเรียนในเขตตำบลยางซึ้ง ทั้ง 5 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลยางซึ้งและฝักแฉ่น กลุ่ม อสม. ศูนย์พัฒนาครอบครัว ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง กลุ่มสตรี วัด หน่วยงานและกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลยางซึ้ง และผู้ปกครองตลอดจนชาวบ้านตำบลยางซึ้ง ที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ

จากการดำเนินงานโครงการกับกลุ่มเป้าหมายหลักได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง ที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันจนคณะทำงานโครงการ ทีมวิจัยชุมชน และคณะทำงานโครงการด้านการพัฒนานวัตกรรมและการนำใช้ข้อมูลได้ร่วมกันถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนได้นวัตกรรมหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทำกิจกรรมและการถอดบทเรียนตามโครงการ รวมถึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง โดยในกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ได้คำนึงถึงบริบทของท้องถิ่นเป็นหลัก และนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปะวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น มาเป็นสื่อการเรียนรู้และเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องประเพณีและศิลปะวัฒนธรรมในท้องถิ่น การทำของเล่นพื้นบ้าน การจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ ประเพณีวัฒนธรรมการล้างจานของดีมีค่า ของเล่นภูมิปัญญาคุณค่าอาชีพเสริมและด้านการศึกษาศาสนาทรัพยากรท้องถิ่น(นิกออนุรักษ์น้อย) ในตำบลยางซึ้ง อำเภอเข็ญ จังหวัดอุบลราชธานี

ดังนั้น การนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญ หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริม และถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นพร้อมกันนั้นยังเป็นการปลูกฝังให้มีการส่งเสริมคุณค่าอันดีงามของศิลปะวัฒนธรรม และประเพณีอันมีค่ายิ่งของชุมชนท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของนโยบายด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อให้ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหา และสภาพความต้องการได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปสาระสำคัญของโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.6.1.1 วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ

1) เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องการนำเอาประเพณี และศิลปะวัฒนธรรม อันดีงามของชุมชน มาบรรจุไว้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเด็ก

ปฐมวัยและโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองตลอดจนเกิดเจตคติที่ดี มีความรัก ความภาคภูมิใจ และรู้คุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

3) ชุมชนเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น รวมถึงเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษต่อไป

4) ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนเอง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพร้อมทั้งร่วมกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.6.1.2 กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการสืบสานประเพณีและสามารถนำมาใช้งานในชีวิตประจำวัน ได้แก่

1) กิจกรรมการฟ้อนนกกากบบัว เป็นกิจกรรมที่ฟ้อนในงานประเพณีบุญบั้งไฟ เดือนหก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอฝน ท่าในการฟ้อนเป็นการเอาท่ารำนกกะบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ความสามัคคีอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน และรักเดียวใจเดียว จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้ชีวิตคู่

2) กิจกรรมการแทงสายหยวกกล้วย กิจกรรมการแทงสายหยวกกล้วยจะทำในช่วงประเพณีบุญออกพรรษาหรืองานแห่ปราสาทผึ้ง โครงสร้างต้นปราสาทผึ้งทำจากไม้ไผ่ ปราชญ์ชาวบ้านจะทำการแทงหยวกกล้วยเป็นลวดลายต่างๆ ที่นำภูมิปัญญาจากการนำหอยชนิดต่างๆ มาใช้ในการแทงสาย โดยต้นปราสาทผึ้งที่ถวายเป็นพืชมงคลสำหรับพระภิกษุที่ทำเทียนใช้เองและเป็นการถวายเป็นกุศลเพื่อนำไปปลูกในวัด

3) กิจกรรมการทำพานบายศรี เป็นกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์จากต้นกล้วยและใบตองมาทำเป็นพานเพื่อใช้ในการบายศรีเรียกขวัญและสิ่งมงคลให้เกิดขึ้น

4) กิจกรรมเป่าแคน ลำกลอนและพญาอีสาน เน้นการเล่นเครื่องดนตรีของอีสาน ในขณะที่การลำกลอนและพญาอีสานจะเน้นการเล่าเรื่องราวประเพณีท้องถิ่นในอดีต

5) กิจกรรมงานจักสานจากเถาวัลย์เครือชูด หล้าหัวขอด ใบมะพร้าวและใบตาล ซึ่งหาได้ง่ายในพื้นที่มาจักสานเป็นตะกร้าใส่สิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระติบ บุง กิ การทอเสื่อ เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุในตำบลยางชั้นกอ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีได้มีกิจกรรมการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นการพบปะในรูปแบบที่เป็นทางการได้แก่ การเข้าร่วมโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อันร่วมกันที่เน้นการพัฒนาทักษะงานฝีมือ และกิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมในพื้นที่

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ (Action oriented) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล
  - 3.4 แผนการดำเนินการวิจัย
- ทั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล

พื้นที่เป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลยางขึ้นก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการพัฒนาโจทย์การวิจัยจากความต้องการในพื้นที่ (Research mapping) ซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดให้มีการออกแบบการวิจัยเชิงพื้นที่ วิเคราะห์ศักยภาพโจทย์วิจัย และจัดเวทีเชื่อมโยงประเด็นและโจทย์วิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจาก TCNAP/RECAP นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ได้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเตรียมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการข้อมูลสู่การวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ และลงนามความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคู่ความร่วมมือและเครือข่าย ในระหว่างวันที่ 15-17 พฤษภาคม 2560 ณ ห้องประชุมใบคำ 1 โรงแรมใบบุญแกรนด์ อำเภอมือง จังหวัดเลย (รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน, 2560) ทั้งนี้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลยางขึ้นก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี ได้เล็งเห็นความสำคัญของสังคมผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงได้เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อเน้นการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมครั้งนี้

นอกจากนี้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่เกี่ยวข้องกับกรวิจัยครั้งนี้ได้แก่

3.1.1 นายกององค์การบริหารส่วนตำบลตำบลยางขึ้นก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี
จำนวน 1 ท่าน

3.1.2 บุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลยางขึ้นกในฐานะนักวิจัยที่รับผิดชอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลตำบลยางขึ้นก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี
จำนวน 2 ท่าน

3.1.3 กลุ่มผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้กำหนดอายุตามการให้ความหมายของผู้สูงอายุในปีพ.ศ.2559 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ในพื้นที่

ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 53 คน ทั้งนี้โดยสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มอาชีพที่มีความพร้อมและยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย ได้แก่

3.1.3.1 กลุ่มทอผ้า

3.1.3.2 กลุ่มจักสานเครื่องชุด

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ (Action oriented) ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายหรือชาวบ้านเป็นผู้กระทำเพื่อแก้ปัญหาหรือข้อสงสัยของตนเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทราบขั้นตอนการปฏิบัติตั้งแต่การเก็บข้อมูล การประมวลผล และการวิเคราะห์ผล (บำเพ็ญ เขียวหวาน, 2552) ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

3.2.1 การสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Non-structured interview) โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี และสภาพปัจจุบันของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.3 การปฏิบัติการ (Workshop) โดยใช้กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อใช้ในการฝึกกิจกรรมต้นแบบเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.4 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary storage) ได้แก่ เอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องกับบริบททั่วไปและการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.5 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเทคนิควิธีอื่น โดยผู้วิจัยมีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของการสนทนากลุ่มเฉพาะและการปฏิบัติการ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangular check) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันได้แก่ นายกองการบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง นักวิจัยพื้นที่ในตำบลยางซึ้ง และกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้หลักปรัชญาการวิจัย (Constructionism) ในการตีความหมายปรากฏการณ์ที่เป็นข้อค้นพบ ซึ่งเป็นการสรุปแนวคิดรวบยอดออกเป็นประเด็นสำคัญที่ค้นพบและอภิปรายผล (โยธิน แสงวงศ์, มปป.)

3.4 แผนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ และสามารถกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.4.1 ชั้นเตรียมการ

3.4.1.1 ประสานงานเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินโครงการวิจัย และนัดหมายการลงพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.4.1.2 ประชุมนักศึกษาผู้ช่วยวิจัยเพื่อเตรียมการการลงพื้นที่เป้าหมาย

3.4.2 ชั้นดำเนินการ

3.4.2.1 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อดำเนินการศึกษาริบททั่วไปของพื้นที่เป้าหมาย

3.4.2.2 สัมภาษณ์ (Interview) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และนักวิจัยในพื้นที่เป้าหมายเพื่อศึกษาริบทของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3.4.2.3 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหลักในการรวมกลุ่มวิชาชีพ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานวิจัย และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญและร่วมสนทนาเพื่อค้นหาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็นเพื่อเป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitators) ได้แก่

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทับใจ สุวรรณธาดา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3.4.2.4 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) โดยนำเสนอประเด็นความเชี่ยวชาญและความต้องการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก และค้นหาแนวทางการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ร่วมกัน

3.4.2.5 จัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ (Workshop) เพื่อทำการสังเกต (Participatory Observation) และออกแบบการจัดการกิจกรรมการสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็นในการเป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitators) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และการวิเคราะห์ต้นทุนสินค้า ได้แก่

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทับใจ สุวรรณธาดา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3) อาจารย์พรพิธ พัฒนกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์ต้นทุน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

3.4.2.6 ประเมินผลรูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ การสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน การ วิจัยชุมชน และการสาธารณสุขได้แก่

1) รองศาสตราจารย์ไทยโรจน์ พวงมณี อาจารย์สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยเชิงพื้นที่ และในฐานะ ผู้อำนวยการแผนกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพคน พื้นที่ วิถีชีวิตและอาชีพของคนใน ชุมชนภายใต้พื้นที่การปกครองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการวิจัยและพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

2) รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกิจนุภรณ์ อาจารย์สังกัดคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน

3) ดร.เกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ อาจารย์สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน

4) ดร.พรกมล ระหาญนอก อาจารย์สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน

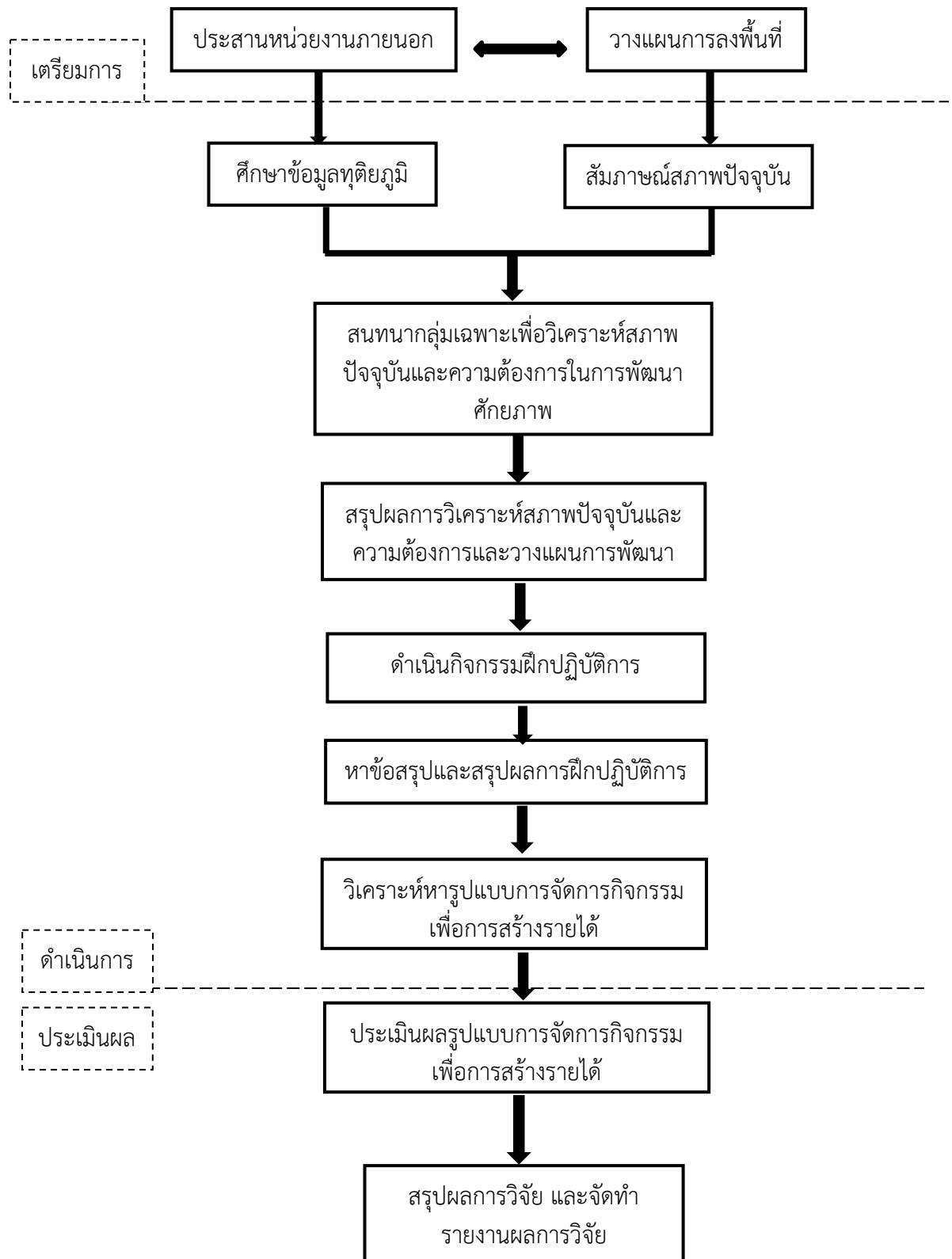
5) ดร.รุ่งกานต์ อินทวงศ์ อาจารย์สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสาธารณสุขชุมชน

3.4.3 ขั้นตอนการประเมินผล

3.4.3.1 สรุปผลวิจัย

3.4.3.2 จัดทำรายงานผลวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัย

ทั้งนี้โดยสามารถนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถกำหนดผลการวิจัย โดยจำแนกผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 สภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

4.2 รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

4.3 ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ

ทั้งนี้ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 สภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิจัย พบว่า

4.1.1 สภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า

1) กลุ่มผู้สูงอายุให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางหน่วยงานเป็นอย่างดี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งที่จะสามารถพัฒนาได้ ดังบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุที่ทางหน่วยงานของเราดำเนินการ เป้าหมายหลักคือเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมในสังคมและมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ เราดำเนินโครงการดังกล่าวมา 2 รุ่นแล้ว และได้รับความร่วมมือดีมาก ดังนั้นถ้าทางมหาวิทยาลัยต้องการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับทางผู้สูงอายุย่อม่าจะได้รับความร่วมมือดีมากครับ”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง, บทสัมภาษณ์, 13 มกราคม 2561)

2) การหารายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบันประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรมในพื้นที่ เป็นการหารายได้เพื่อการดำรงชีวิต และที่สำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้หลายๆ คนมีความสามารถที่หลากหลาย เช่น งานทอผ้าไหม งานทอผ้าก๊วย งานจักสานเถาวัลย์ และงานทอเสื่อ เป็นต้น ดังจะพิจารณาได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“สิ่งที่ผมเห็นว่ามีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งคือ ผู้สูงอายุหลายๆ คนในพื้นที่มีความสามารถ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ความรู้เหล่านี้ผมไม่อยากให้หมดในรุ่นนี้ ผมอยากเห็นการถ่ายทอดความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน วิธีการที่จะทำให้เป็นไปได้คือ ทางผมและบุคลากรในหน่วยงานต้องช่วยกันผลักดันให้มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาและสามารถสร้างรายได้เล็กๆ น้อยๆ ได้ ผมไม่ได้คาดหวังอะไรมาจาก การหารายได้เสริม แต่ผมแค่ใช้แนวทางอย่างนี้ในการสืบสานความรู้และทักษะจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก, บทสัมภาษณ์, 13 มกราคม 2561)

นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่เพื่อทำการประชุมกลุ่มย่อยของกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซิ่นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีที่มีความสามารถทางด้านงานฝีมือ เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2561 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็น 4 ประเด็นหลักๆ ได้แก่

- 4.1.1.1 ผลิตภัณฑ์เด่นที่กลุ่มผู้สูงอายุผลิต
- 4.1.1.2 กิจกรรมในการผลิต
- 4.1.1.3 สภาพปัญหาจากการดำเนินงาน
- 4.1.1.4 ความต้องการในการพัฒนา

ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มผู้สูงอายุสามารถแบ่งกลุ่มความต้องการในการพัฒนา กิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้จำนวน 2 กลุ่มได้แก่

- 1) ผลิตภัณฑ์เภาวัลย์เครื่องชุด
- 2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอก่วย

โดยสามารถอธิบายถึงผลิตภัณฑ์เด่น กิจกรรมในการผลิต สภาพปัญหาจากการดำเนินงานและความต้องการในการพัฒนา ดังตารางต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์เภาวัลย์เครื่องชุด

เภาวัลย์เครื่องชุด เป็นเภาวัลย์ที่หาได้ง่ายและสามารถพบหาได้ในพื้นที่ตำบลยางซิ่นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี การผลิตเครื่องจักสานจากเภาวัลย์เครื่องชุดนั้น ผู้สูงอายุและชาวบ้านในชุมชนนิยมผลิตเป็นตะกร้าใส่ของเพื่อใช้ในชุมชน มีการรวมกลุ่มของสมาชิกแต่ไม่ใช่ว่าทาง การ และแยกกันทำอย่างเป็นเอกเทศ เมื่อประสบปัญหาหรือชิ้นงานเสร็จก็ตจะนำมาให้บุคคลที่เป็นหัวหน้ากลุ่มพิจารณาว่าได้คุณภาพหรือไม่ ปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มจักสานเครื่องชุดมีจำนวนประมาณ 20 คน

ผลการวิจัยทางด้านสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสามารถอธิบายได้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สภาพปัจจุบันของกิจกรรมการสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูด

ผลิตภัณฑ์	รายละเอียด/กิจกรรม	สภาพปัญหา	ความต้องการ
1.ผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์เครือชูดหรือเถาวัลย์แดง	เป็นผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์เครือชูดที่สามารถหาได้ในพื้นที่ นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้แก่	1. ไม่มีตลาดที่เป็นของพื้นที่ 2. เป็นวัสดุธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อเก็บไว้นานอาจขึ้นราได้	1. พัฒนาฝีมือทางด้านการใส่ลวดลายในผลิตภัณฑ์ 2. ศึกษาความต้องการของตลาด เพื่อหาช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในอนาคต
ราคา	1. ตะกร้าขนาดเล็กและ		
กำหนดเองตาม	กลาง		
ความยากง่ายและ	2. กระจาดขนาดเล็ก กลาง		
ขนาดของ	และใหญ่		
ผลิตภัณฑ์	3. พาช้าวหรือขันโตก		
ช่องทางการ	กิจกรรมการผลิต		
จำหน่าย	1. เก็บเถาวัลย์เครือชูดแล้ว		
บอกต่อในชุมชน	นำมาต้ม		
	2. ลอกเปลือกเครือชูด และ		
การส่งเสริมการ	ใช้มีดขูดใส่เครือชูดออก		
ขาย	3. นำกระดาษทรายมาขัด		
ไม่มี	ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ และลงสี		

ลักษณะของผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์เครือชูด

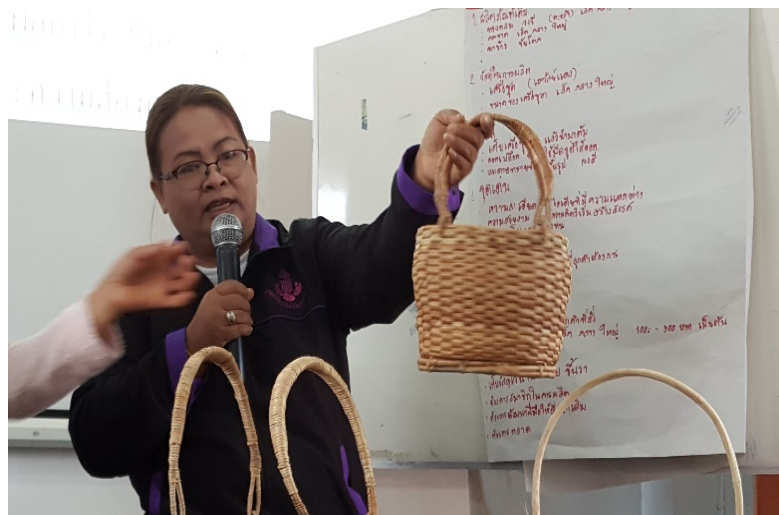
ภาพที่ 2 เถาวัลย์เครือชูดและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเถาวัลย์เครือชูด

ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกกะนุช (13 มกราคม 2561)

ภาพที่ 3 การขึ้นตะกร้าจากเถาวัลย์เครือชูด
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกกะนุช (13 มกราคม 2561)

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์เครือชูด
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกกะนุช (13 มกราคม 2561)

2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

เป็นการทอผ้าไหมจากกลุ่มผู้สูงอายุ ใช้เป็นผ้านุ่งและผ้าตัดเสื้อ รวมทั้งผ้าพันคอ ลักษณะของผ้าเป็นผ้าชิ้นกล้วยสีแดงมีลายสีดำตัดขวาง มีการรวมกลุ่มการผลิตอย่างไม่เป็นทางการ แต่

กิจกรรมการผลิตแยกเป็นเอกเทศ และผลผลิตนำมาใช้ภายในชุมชน ปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มทอผ้ามีจำนวนประมาณ 21 คน

ผลการวิจัยทางด้านสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสามารถอธิบายได้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สภาพปัจจุบันของกิจกรรมการสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

ผลิตภัณฑ์	รายละเอียด/กิจกรรม	สภาพปัญหา	ความต้องการ
3. ผ้าทอกล้วย ซึ่งเป็นการทอมือทั้ง ผืน	กิจกรรมการผลิต 1. ปลุกหม่อน 2. ฟอกไหม 3. เช้นไหม หรือย้อม ไหม 4. เดินเครื่อง หรือทอผ้า	1. ไม่มีทักษะในการ มัดหมี่ เพื่อทำลวดลาย 2. หม่อนไหม'พอ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ใน การปลูก 3. สมาชิกมีจำนวน น้อย ส่วนใหญ่มีงาน ประจำทำทางด้าน เกษตรกรรม	1. ไม่มีลวดลายที่เป็น เอกลักษณ์ในพื้นที่ เช่น นกกระยาง ต้น ยางนา ลูกยางนา และ โบสถ์เก่า 2. พื้นที่กลางในการ ปลุกหม่อน
ราคา 700 – 1,500 บาท / 2 เมตร			
ช่องทางการ จำหน่าย บอกต่อในชุมชน การส่งเสริมการขาย ไม่มี			

ลักษณะของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

ภาพที่ 5 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภกะนุช (13 มกราคม 2561)

ภาพที่ 6 สมาชิกผู้สูงอายุระดมความคิดเห็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภกะนุช (13 มกราคม 2561)

4.2.2 บทสรุปสภาพปัญหาจากกิจกรรมการผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก และความต้องการในการพัฒนากิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ร่วมกัน

การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มเฉพาะในวันที่ 21 – 22 มิถุนายน 2561 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ได้มีการหารือประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ข้อสรุปสภาพปัญหาจากกิจกรรมการผลิต โดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูด

- 1.1) ผลิตภัณฑ์ขาดความโดดเด่น
- 1.2) ขาดการวิเคราะห์ต้นทุนสินค้า
- 1.3) แรงงานที่มีฝีมือในการทำผลิตภัณฑ์มีน้อย
- 1.4) ไม่มีการรวมกลุ่มกันทำการผลิต เนื่องจากส่วนใหญ่ทำการผลิต

หลังจากว่างจากงานเกษตรกรรมซึ่งเป็นงานหลัก

2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

- 2.1) ผลิตภัณฑ์ขาดอัตลักษณ์ในพื้นที่
- 2.2) ขาดจุดเด่นทางด้านกรีย้อมสีธรรมชาติ
- 2.3) ขาดเอกลักษณ์คือ ผ้าซิ่นกล้วย ที่ต้องอนุรักษ์และถ่ายทอดลงในผืน

ผ้า โดยการต่อหัวและต่อท้ายผ้าทอ

2.4) ผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย สามารถสร้างผลิตภัณฑ์อย่างอื่น นอกจากผ้าซิ่น ได้แก่ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ เป็นต้น

2.5) สมาชิกที่ร่วมกันผลิตผ้าทอก่ายมีการพบปะบ้างเป็นครั้งคราว แต่ไม่มีการกำหนดแนวปฏิบัติในการผลิตที่ชัดเจน ทำให้คุณภาพของผ้าทอไม่คงที่สม่ำเสมอ

4.2.2.2 ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก

ภายหลังจากที่ได้ข้อสรุปสภาพปัญหาจากกิจกรรมการผลิต ผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มอาชีพได้นำเสนอความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ดังต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูด

สมาชิกผู้สูงอายุในกลุ่มผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูดได้หารือและได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและแตกต่าง

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหัวหน้ากลุ่มเถาวัลย์เครือชูด ซึ่งไม่ได้เป็นผู้สูงอายุแต่มีความสนใจและทักษะในการผลิตผลผลิตจากเถาวัลย์เครือชูดที่โดดเด่น สำหรับข้อตกลงในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังนี้

- 1.1) สานเถาวัลย์เครือชูดเป็นรูปนกกระยาง
- 1.2) สานกระเป๋าสะพายของผู้หญิงด้วยเถาวัลย์เครือชูด

ภาพที่ 7 การรวมกลุ่มสมาชิกและผู้สูงอายุกลุ่มผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูด
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (22 มิถุนายน 2561)

2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอก่าย

สมาชิกผู้สูงอายุในกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอก่ายได้หารือและได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แก่ การออกแบบลวดลายบนผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวยางซันก โดยสมาชิกผู้สูงอายุในกลุ่มได้ข้อตกลงในการออกแบบลวดลายในผ้าทอก่ายที่มีสัญลักษณ์ที่สำคัญได้แก่

2.1) นกกระสา ซึ่งพบมาในเขตพื้นที่ยางซันก โดยได้มีการนำชื่อของนกมาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อพื้นที่ ซึ่งก็คือ “ยางซันก” โดยกลุ่มผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นว่า ภาพของนกกระสาควรเป็นนกที่กำลังบินเพื่อให้ความรู้สึกถึงความเป็นอิสระ

2.2) ลูกลาย ที่มาจากต้นยางนา เนื่องจากในพื้นที่มีต้นยางนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังได้นำชื่อของต้นยางนามาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อพื้นที่ “ยางขึ้นก”

2.3) หนองใหญ่ เป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่มีน้ำตลอดปี เกิดจากแหล่งน้ำใต้ดิน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยางขึ้นกได้มีแผนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดเพื่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอนาคต

2.4) ดอกบัว เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดอุบลราชธานี ทางกลุ่มผู้สูงอายุมีความคิดเห็นว่าผ้าทอควรจะสะท้อนความหมายของเมืองอุบลราชธานีด้วย

ภาพที่ 8 การหารือการพัฒนาตลาดขายบนผ้าทอกว๊าย
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกะกะนุช (22 มิถุนายน 2561)

4.2.2.3 ข้อตกลงในการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ร่วมกัน

ภายหลังจากที่ผู้วิจัย และคณะวิทยากรดำเนินการได้ดำเนินการหาข้อสรุปเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในแต่ละกลุ่มอาชีพแล้ว ผู้วิจัยได้ปรึกษาหารือแนวทางการดำเนินการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ร่วมกัน โดยสมาชิกผู้สูงอายุได้เสนอแนวทางดังต่อไปนี้

1) การทดลองทำผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบอย่างน้อย 3 – 4 เดือน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์บุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางขึ้นกถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อค้นหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่รวมกันทำกิจกรรมการผลิตมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน เนื่องจากเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลยางขึ้นกได้จัดขึ้น แต่ต้องมีการกระตุ้นให้ทางสมาชิกแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น โดยพิจารณาได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“สมาชิกในกลุ่มนี้เขาเข้มแข็งดี เวลาที่ทางท่านนายกเขียนขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็จะให้ความร่วมมือดี ส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น นี่ตั้งแต่มีโครงการนี้เข้ามาทางเรารู้สึกได้ว่าเวลาเชิญประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทางกลุ่มผู้สูงอายุเขาตื่นเต้น เพราะรู้ว่าเขาจะได้ทำอะไรใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำทางอาจารย์ลองพูดคุยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์ได้จะดีมาก”
(บุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง, บทสัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2562)

- 2) เมื่อได้ขึ้นผลิตภัณฑ์ต้นแบบใหม่แล้ว จะนำมาช่วยกันดูและหารือข้อผิดพลาดและการปรับปรุง
- 3) คิดคำนวณต้นทุนที่ใช้ในการผลิต เพื่อกำหนดราคาขาย

จากข้อตกลงในการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ร่วมกันดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการลงพื้นที่ในครั้งต่อไปเพื่อทำการติดตามผลของกิจกรรมตามข้อตกลงและประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิเคราะห์ต้นทุน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อติดตามผลของกิจกรรมในระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง อำเภอเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ผลปรากฏว่า

1. การทดลองการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

1.1 กลุ่มผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูด

สมาชิกและผู้สูงอายุกลุ่มผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูดได้ทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โดยผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรนำกระบวนการฝึกปฏิบัติที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านงานออกแบบงานผ้าทอและงานจักสานคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีปใจ สุวรรณธาดา เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าว

จากการฝึกปฏิบัติการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์เถาวัลย์เครือชูดพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสนใจในการออกแบบลวดลายตามที่ได้ตกลงไว้เบื้องต้น เมื่อวิทยากรกระบวนการทดลองออกแบบลวดลายเพื่อเป็นต้นแบบแล้ว กลุ่มผู้สูงอายุได้มีการแสดงความคิดเห็นในระหว่างการออกแบบ เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ หลังจากนั้นจึงได้กำหนดระยะเวลาและนัดหมายในการผลิตจริง และนัดหมายให้มีการนำผลผลิตมาวิพากษ์ร่วมกันในกลุ่มอีกครั้ง ผลการวิจัยปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 9 การประชุมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมการจักสานเครื่องชูด
 ถ่ายภาพโดย อัญชลี โทกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

1.1.1) ผลการจักสานเถาว์ลัยเครื่องชูด

การขึ้นฐานตะกร้าที่ผลิตจากเถาว์ลัยเครื่องชูดดังปรากฏตามภาพด้านล่างนี้ เป็นการจักสานปกติทั่วไปที่เคยทำมา โดยสมาชิกกลุ่มได้ปรึกษาหารือกันว่าลวดลายดังกล่าวไม่ได้สะท้อนความเป็นอย่างขึ้นกหรือจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น หัวหน้ากลุ่มจักสานเถาว์ลัยเครื่องชูดจะทดลองนำลายที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งต่อไป

ภาพที่ 10 การขึ้นฐานตะกร้าที่ผลิตจากเถาว์ลัยเครื่องชูดครั้งแรก
 ถ่ายภาพโดย อัญชลี โทกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

1.1.2) ภาชนะที่ผลิตจากเถาวัลย์เครือชูด

กลุ่มผู้สูงอายุได้มีการทดลองพัฒนาลาย “ดอกบัว” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดอุบลราชธานีลงในขันโตก นอกจากนี้ได้ทดลองทำกำไรเครือชูด อย่างไรก็ตาม หัวหน้ากลุ่มผู้สูงอายุเถาวัลย์เครือชูดจะเป็นหลักในการทดลองแกะและลงลาย หลังจากนั้นแบ่งปันความรู้และทักษะให้กับสมาชิกในกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เกิดจากผลการดำเนินงานร่วมกันปรากฏดังภาพที่ 10

ภาพที่ 11 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากเถาวัลย์เครือชูด
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โทกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

1.2 กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วย

ผู้สูงอายุกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอกล้วยได้ทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โดยสมาชิกในกลุ่มได้มีการปรึกษาหารือและวางแผนการลงลายผ้าที่ประกอบด้วยลายนกกกระสา ลูกต้นยางนา ดอกบัว และหนองใหญ่ลงในผ้าทอ หลังจากนั้นจึงนำลายไปให้ผู้เชี่ยวชาญมัดหมี่มัดลาย และนำมาทอเป็นผ้าผืนผลการวิจัยปรากฏดังภาพต่อไปนี้

1.2.1 ผลการทอผ้ากล้วย ครั้งที่ 1

จากการทดลองทอผ้ากล้วยตามลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางซึ้ง ได้มีการวิพากษ์จากสมาชิกในกลุ่มทอผ้า ดังนี้

1.2.1.1 ลวดลายในส่วนของหนองใหญ่ ซึ่งเป็นหนองน้ำสาธารณะของตำบลไม่ชัดเจน สมาชิกกลุ่มจึงมีปรึกษาหารือเพื่อให้มีการแก้ไข

1.2.1.2 ลวดลายในส่วนของดอกบัวไม่เป็นรูปดอกบัว สมาชิกกลุ่มจึงมีปรึกษาหารือเพื่อให้มีการแก้ไข

1.2.1.3 ลวดลายนกกกระสา ควรมีจำนวนนกที่บินสูงต่ำให้มากขึ้น สมาชิกกลุ่มจึงมีปรึกษาหารือเพื่อให้มีการแก้ไข

ผลปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 12 การร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมการออกแบบลวดลายผ้า
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 13 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าทอถ้วยครั้งที่ 1
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 14 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าทอกล้วยที่ผ่านการแก้ไข
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (16 พฤศจิกายน 2561)

2. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิเคราะห์ต้นทุน

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตนี้ เป็นไปตามสภาพปัญหาของการดำเนินกิจกรรมและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงวัย จากผลการวิจัยพบว่า

2.1 ผู้สูงวัยมีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ตามความรู้สึก กล่าวคือ มีการกำหนดราคาขายโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจำหน่าย และความรู้สึกคุ้นเคยกับผู้ซื้อ เนื่องจากการผลิตสินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุเน้นการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายให้กับคนรู้จักในชุมชน เมื่อมีคำสั่งซื้อก็จะผลิต ดังจะพิจารณาได้จากการเสนอความเห็นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการบางตอนดังนี้

“ไม่ได้ทำขายอะไรที่อื่นหรอก ก็ทำพอใช้ในหมู่ญาติพี่น้อง และคนที่รู้จักกันเท่านั้น คนส่วนใหญ่ที่มาส่งส่วนใหญ่จะสั่งผ้าทอเพื่อใส่ไปร่วมงานบุญ งานประเพณีเป็นหลัก ก็ไม่คิดราคาอะไรแพงหรอกสองสามร้อยก็พอแล้วขายคนกันเองทั้งนั้น”

(ผู้สูงอายุ 1, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, 15 พฤศจิกายน 2561)

2.2 ในการคำนวณต้นทุนการผลิต ผู้สูงวัยไม่ได้คิดค่าแรงการผลิต เนื่องจากมีมุมมองที่ว่ากลุ่มผู้สูงวัยผลิตในช่วงเวลาว่างนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม จึงไม่ได้คิดว่าต้องมีการคิดค่าแรงในการผลิต ดังจะพิจารณาได้จากบทการสนทนากลุ่มเฉพาะบางตอนดังนี้

“ยายก็คิดแต่ค่าผ้าค่าด้ายพอแล้ว มันไม่มีรายจ่ายอย่างอื่นหรอก ว่างก็นั่ง
ทำไม่ได้รับแรงอะไร ก็ทำไปวันละนิดวันละหน่อย นอกจากบางที่มีคำสั่งมาหลายๆ
คน ก็ต้องรีบทำรีบทอ แต่ก็ทำอยู่บ้าน ไม่ได้ไปจ้างคนอื่น ทำเองเลยไม่มีค่าแรง”

(ผู้สูงอายุ 2, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 15 พฤศจิกายน 2561)

ในขณะที่กลุ่มผลิตภัณฑ์เถาว์ลัยเครื่องชุด ได้วัตถุดิบที่เป็นเถาว์ลัยเครื่องชุดจากป้า
ธรรมชาติ ซึ่งขึ้นทั่วไป มีจำนวนมาก และง่ายต่อการเก็บ ดังนั้นกลุ่มผลิตภัณฑ์เถาว์ลัยเครื่องชุดจึงไม่ได้
คิดคำนวณค่าแรงในการออกหาวัตถุดิบเช่นเดียวกัน ดังจะพิจารณาได้จากบทสนทนากลุ่มเฉพาะ
บางตอนดังนี้

“เถาว์ลัยหาไม่ยากเลย เดินเข้าป่าก็หาได้ง่าย และมีเยอะ เวลาทำตระกร้าขาย
จึงไม่มีค่าวัตถุดิบ ไม่เคยคิดค่าเถาว์ลัยเครื่องชุดหรอก มันคิดไม่ได้เพราะเราไม่ได้ไปหาซื้อ
มา และก็ไม่ได้ใช้แรงอะไรมากมายในการเก็บก็เลยไม่ได้คิดค่าแรงในการเก็บ”

(ผู้สูงอายุกลุ่มเถาว์ลัยเครื่องชุด 1, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 15 พฤศจิกายน 2561)

2.3 การร่วมตัดสินใจในการฝึกทักษะการคิดต้นทุนราคาสินค้า ภายหลังจากที่ได้
ร่วมตัดสินใจเบื้องต้นถึงการพัฒนาทักษะทางด้านการคิดต้นทุนสินค้าเมื่อการประชุมวิเคราะห์ถึงความ
ต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2561 ทางสมาชิกกลุ่มยังได้
ยืนยันและร่วมที่จะเรียนรู้ในการคิดวิเคราะห์ต้นทุนสินค้าที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยทางผู้วิจัยได้
เชิญวิทยากรนำกระบวนการในการฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ต้นทุนสินค้าคือ อาจารย์พรพิธ พัฒนกุล
ร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพที่ 15 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมตัดสินใจอบรมการวิเคราะห์ต้นทุน
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภกะนุช (16 พฤศจิกายน 2561)

4.2 รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้งก อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้งก อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานีนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการและได้ผลการวิจัย ดังนี้

4.2.1 กระบวนการพัฒนารูปแบบ

4.2.2 การประเมินรูปแบบ

4.2.1 กระบวนการพัฒนารูปแบบ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนประกอบด้วย

4.2.1.1 การวางแผนและการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

4.2.1.2 การทดลองปฏิบัติ

4.2.1.3 การรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

4.2.1.4 การปรับปรุงตามความคิดเห็น

4.2.1.1 การวางแผนและการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

จากการประชุมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีมีทักษะในงานฝีมือทั้งด้านการทอผ้าและการจักสาน พบว่า

1) กลุ่มผู้สูงอายุมีมุมมองทางด้านการวิเคราะห์ปัญหาทางด้านผลิตภัณฑ์ที่ผลิตที่สอดคล้องกัน แต่ไม่มีการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไข เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ภายใต้บริบททางสังคมเดียวกัน แต่เนื่องด้วยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก ในขณะที่ผู้สูงอายุบางส่วนมีภาระทางครอบครัว เช่น การดูแลบุตรหลาน จึงทำให้โอกาสในการพบปะพูดคุยเฉพาะประเด็นมีไม่มาก ทั้งนี้โดยพิจารณาได้จากการเสนอความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

“ที่มาก่อนตรงนี้รู้จักกันดี อยู่อย่างซึ้งกันมานาน แต่พอมันแก้ตัวแล้วจะไปไหน มาไหนก็ไม่สะดวกเจอกันส่วนมากก็งานบุญกับงานที่ทางอบต.ให้มา ปกติก็ทำไรทำสวนไป พยายามว่างจากนั้นก็เลี้ยงหลาน”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 1, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“ก็ได้เจอกันบ้าง งานบุญงานช่วยแรงกันก็มา คนในหมู่บ้านเดียวกันเหมือนญาติกัน ทั้งนั้น เรื่องทอผ้าฉันก็ทออยู่บ้านยามว่าง ทอไว้ใส่เอง ให้ลูกให้หลานเป็นหลัก ไม่ได้คิดไม่ได้คุยว่ามันจะทอมาขายเป็นเรื่องเป็นราวหรอก”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 2, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“หาวัตถุดิบแถวบ้านนี่ล่ะ ไม่ไกลหรอก ก็มาสานเป็นตะกร้าไว้ใช้ในบ้านตัวเอง กับบ้านญาติ เคยคิดๆ ว่าอยากทำขายแต่ไม่รู้จะทำยังไง จะทำขายใคร ไม่ค่อยได้คุยกัน เพราะเราก็ออยู่กันอย่างนี้มาตลอด”

(ผู้สูงอายุกลุ่มจักสานเครื่องชุด 1, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงได้เปิดประเด็นคำถามทางผู้สูงอายุในด้านการพูดคุยว่าเราควรมีการพูดคุยเบื้องต้นเกี่ยวกับอะไรบ้าง ผลการระดมความคิดเห็นพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแนะนำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองสามารถผลิตได้ สภาพปัญหา และแนวทางที่กลุ่มผู้สูงอายุคาดว่าจะแก้ไขได้ ผลการวิจัยปรากฏดังถ้อยคำการแสดงความคิดเห็นบางตอนต่อไปนี้

“ก็ลองคุยกันก็ได้ ปัญหาเรื่องการสร้างรายได้นี่ใครๆ ก็อยากมีรายได้เสริม แต่ส่วนว่าจะทำกันอย่างไร ก็ค่อยคุยกัน”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 2, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“จริงๆ มันก็ต้องมาคุยกันก่อนนะว่าที่เราทำนะเป็นยังไงกันบ้าง มีปัญหาอะไรบ้าง แล้วอยากได้อะไร”

(ผู้สูงอายุกลุ่มจักสานเครื่องชุด 1, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“ก็แสดงความคิดเห็นกัน พูดกันบ้างก็ดี อย่ามานิ่งเงียบ มันจะไม่รู้เรื่องกัน ทั้งหมดนี้น่ะ อยากได้แบบไหนก็พูดออกมาเลย อาจารย์เขาจะได้รู้”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 3, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

จากผลการประชุมพบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุจะมีผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำในการแสดงความคิดเห็น และกระตุ้นผู้สูงอายุคนอื่นให้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ในช่วงแรกของการระดมความคิดเห็นจึงมักจะเริ่มต้นด้วยการที่ผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนการพยายามป้อนประเด็นเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็น เมื่อมีผู้สูงอายุคนใดที่แสดงความคิดเห็น ก็จะเริ่มพูดคุยกันมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนแรกในการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้คือ การร่วมระดมความคิดเห็นโดยเริ่มต้นจากสภาพปัจจุบันในการผลิตผ้าทอและจักสาน หลังจากนั้นจึงนำเสนอปัญหาที่ทางผู้สูงอายุประสบ และความต้องการในการพัฒนา

2) การสร้างข้อตกลงเชิงปฏิบัติและการนัดหมายมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความมั่นใจว่าความคิดเห็นที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมจะมีการขับเคลื่อนและปฏิบัติได้จริง

จากการประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนการได้เปิดประเด็นหลังจากที่มีการนำเสนอสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการถึงแนวปฏิบัติว่าควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ได้เป็นข้อตกลงของสมาชิกในกลุ่ม ผลจากการรับฟังความคิดเห็นปรากฏดังถ้อยคำบางตอนต่อไปนี้

“ถ้ามีอาจารย์มาช่วยในเรื่องของการออกแบบก็จะดีมาก พวกばไม่รู้หรอก เคยทอกันอย่างไรก็ทำกันอย่างนั้น มัดหมี่ก็ไม่เป็น แต่ถ้ามีลายที่เป็นของบ้านเราก็น่าจะลองดูจะได้ทำไว้ให้ลูกหลานดู”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 4, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“จักสานเครื่องชุดให้เป็นลายก็ยังไม่ค่อยได้ทำ ก็ลองดูนะคะว่าลายมันยากไหม ลองทำดูก่อน ก็ต้องใช้เวลาจะอาจารย์จะเอาเร็วๆ ไม่ได้”

(ผู้สูงอายุกลุ่มจักสานเครื่องชุด 2, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“อาจารย์จะมาอีกทีเมื่อไร จะเอาลายที่เราคุยกันมาทำลายใส่ผ้าไหม ยายจะได้เตรียมทดลองทำ ต้องไปจ้างอีกบ้านเขามัดหมี่ให้ เสียเวลาอยู่นะอาจารย์”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 5, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

จากผลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุแสดงความสนใจที่จะทดลองทำผ้าทอและจักสานตามลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ที่ได้แสดงความต้องการ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องตกลงกันด้วยเรื่องของเวลานัดที่จะมาดูชิ้นผลงาน

4.2.1.2 การทดลองปฏิบัติ

เนื่องด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกิจกรรมสำคัญของกลุ่มผู้สูงอายุได้แก่ การทอผ้าก๊วยและการจักสานเครื่องชุด ดังนั้นกิจกรรมในการออกแบบการวิจัยเพื่อทดลองปฏิบัติคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งเน้นการพูดคุยเรื่องลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางขึ้นกซึ่งเป็นมติของกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุ

กิจกรรมในขั้นตอนนี้ จึงเน้นที่การให้กลุ่มผู้สูงอายุได้หารือแนวทางในการทำงานร่วมกัน ซึ่งการปรึกษาหารือที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบลวดลายนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเชิญวิทยากรกระบวนการที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะมาให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลยางขึ้นกเป็นหลัก หลังจากนั้นจึงให้สมาชิกในกลุ่มดำเนินการทดลองปฏิบัติกันเอง โดยผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์ในบางครั้งตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 16 การทดลองปฏิบัติการจัดสานเครื่องชูดของกลุ่มผู้สูงอายุ (1)
 ถ่ายภาพโดย อัญชลี โทกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 17 การทดลองปฏิบัติการจัดสานเครื่องชูดของกลุ่มผู้สูงอายุ (2)
 ถ่ายภาพโดย อัญชลี โทกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 18 การทดลองปฏิบัติการทอผ้าของกลุ่มผู้สูงอายุ (1)
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกะกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 19 การทดลองปฏิบัติการทอผ้าของกลุ่มผู้สูงอายุ (2)
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกะกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

จากผลการทดลองปฏิบัติการจักสานเครื่องชุดและการทอผ้าตามลวดลายที่ทางกลุ่มผู้สูงอายุเห็นชอบ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นและให้ความสำคัญกับการทดลองปฏิบัติ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองโดยจะสังเกตได้จากการนำเสนอผลงานเมื่อผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนกรได้ลงพื้นที่เพื่อติดตามงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า

ผู้สูงอายุมีความร่าเริงพูดคุยสนุกสนานจากกิจกรรมกลุ่มซึ่งบ่งชี้ถึงความสุขจากการลงมือปฏิบัติในครั้งนี้

4.2.1.3 การตรวจเช็คผลสัมฤทธิ์เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

ขั้นตอนต่อมาหลังจากการทดลองปฏิบัติ เมื่อผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการทดลอง ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสนใจในการมาร่วมประชุม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง มีการทักทายและพูดคุยอย่างสนุกสนาน และกลุ่มผู้สูงอายุได้เตรียมนำเสนอผลการทดลองปฏิบัติด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์นักวิจัยในพื้นที่ซึ่งเป็นบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุต้องการที่จะรับฟังความคิดเห็นจากทางวิทยากรกระบวนการด้วยความเต็มใจ ดังบทสัมภาษณ์บางตอนดังนี้

“กลุ่มแม่ๆ เขามาทามทางหน่อยเรื่อยๆ อาจารย์จะพากันมาตามนัดใหม่ เขาบอกว่าเขาทำงานเสร็จแล้ว ทำกันเป็นเรื่องเป็นราวทั้งวัน พอว่างก็รีบทำ กลัวงานไม่เสร็จ และจะได้ไม่ส่งงาน พอหน่อยบอกว่าทางที่มาอาจารย์จะมาติดตามงานละนะ แม่ๆ ดีใจกันมาก มากันเยอะแยะเลย”

(บุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, 15 พฤศจิกายน 2561)

ในขณะเดียวกัน จากการพูดคุยในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามผลการทดลองปฏิบัติ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสนใจในการนำเสนอและรับฟังข้อเสนอแนะจากวิทยากรกระบวนการด้วยความตั้งใจ ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นชัดว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีทักษะและภูมิปัญญา หากได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการที่เน้นการพัฒนา จะให้ความสนใจอย่างมาก ทั้งนี้ดังปรากฏในการพูดคุยระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการบางตอน และจากภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

“อาจารย์คิดว่าลายมันเป็นยังไงบ้าง เห็นลายชัดไหม พอได้ไหม”

(ผู้สูงอายุกลุ่มทอผ้า 6, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

“นี่ก็ล่องสานลายดอกบัวลงในพื้นโตกและตะกร้า พอใช้ได้ไหม อาจารย์ว่าสีมันสวยไหมจริงๆ อยากย้อมสี แต่เปลี่ยนใจไม่เอาใช้สีเครื่องชุดที่เป็นธรรมชาตินี้ละ อาจารย์ว่าดีไหม”

(ผู้สูงอายุกลุ่มจักสานเครื่องชุด 3, การประชุมเชิงปฏิบัติการ, 14 กุมภาพันธ์ 2562)

ภาพที่ 20 นำเสนอผลงานการทอผ้าตามลวดลายอัตลักษณ์ของตำบลยางซิ่นก
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (16 พฤศจิกายน 2561)

ภาพที่ 21 นำเสนอผลงานการทอผ้าตามลวดลายอัตลักษณ์ของตำบลยางซิ่นก
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (16 พฤศจิกายน 2561)

ทั้งนี้ในการนำเสนอผลงาน ได้มีข้อคิดเห็นเชิงเสนอแนะจากวิทยากรกระบวนการ
โดยสรุปดังต่อไปนี้

1) การมัดหมี่ผ้าและการทอผ้าต้องให้เห็นลายให้ชัดเจน ให้คนทั่วไปสามารถดูและ
เห็นได้ทันทีว่าเป็นลวดลายอะไร

- 2) การทอเป็นผ้าผืนเพื่อใช้เป็นชิ้นเพื่อความสวยงาม แต่ทางกลุ่มควรนำผ้าทอไปออกแบบเพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มเติมที่สามารถทำได้ง่ายและจำหน่ายได้ง่าย
- 3) การสานเครื่องชูดควรมีผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างนอกเหนือจากโตกและตะกร้า
- 4) ผลิตภัณฑ์เครื่องชูดไม่จำเป็นต้องใส่สีเคมี ให้เป็นสีตามธรรมชาติมีความงามตามธรรมชาติ

นอกจากนี้ ทางกลุ่มผู้สูงอายุได้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาวิธีการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้า ซึ่งเป็นความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 22 การอบรมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์ต้นทุน
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกะกะนุช (15 พฤศจิกายน 2561)

4.2.1.4 การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์

ภายหลังจากการนำเสนอผลงานที่ผลิตตามการออกแบบลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางขึ้นเกล้า กลุ่มผู้สูงอายุได้รับฟังข้อคิดเห็นรวมเชิงข้อเสนอแนะและปรับปรุงตามคำแนะนำ โดยได้มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ดังนี้

- 1) กลุ่มทอผ้า
  - 1.1) มีการปรับลวดลายอัตลักษณ์ให้มีความคมชัดมากยิ่งขึ้น
  - 1.2) ต่อยอดการผลิตไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ได้แก่ กระเป๋าถือผู้หญิง

ภาพที่ 23 ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงและพัฒนาของกลุ่มทอผ้า
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (14 กุมภาพันธ์ 2562)

2) กลุ่มจักสานเครื่องชุด

2.1) ต่อยอดผลิตภัณฑ์ไปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ได้แก่ พวงกุญแจตะกร้าน้อย ถาดรอง
ภาชนะร้อน โดยไม่ใช้สีเคมี

ภาพที่ 24 ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงและพัฒนาของกลุ่มจักสานเครื่องชุด
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โภคะนุช (14 กุมภาพันธ์ 2562)

4.2.2 รูปแบบการจัดการกิจกรรมและการประเมินรูปแบบ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบการจัดการกิจกรรมดังกล่าวควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนได้แก่

4.2.2.1 รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้งก อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบการจัดการกิจกรรมดังกล่าวควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนได้แก่

1. องค์ประกอบด้านต้นทาง

องค์ประกอบด้านต้นทางหรือปัจจัยนำเข้า หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นต้นทุนหรือส่วนประกอบหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุประกอบด้วย

1.1) **ผู้สูงอายุ** ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มีทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเช่น การทอผ้า การจักสาน เป็นต้น และมีแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย

1.2) **ผู้รู้/ปราชญ์ในชุมชน** หมายถึง บุคคลที่เป็นชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนและเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะที่สามารถออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้รู้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการแสดงบทบาททางด้านการเรียนรู้และสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้รู้จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุในการทดลองทำผลิตภัณฑ์

1.3) **ผู้บริหารในพื้นที่** จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ นั้น ต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติจากผู้บริหารในพื้นที่ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก และพัฒนากรตำบลยางซึ้งก

สำหรับบทบาทของผู้บริหารพื้นที่ในการส่งเสริมกิจกรรมการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุพบว่า มีการกำหนดเป็นนโยบายการสร้างอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุและการจัดการพัฒนาและฝึกอบรม

1.4) **วิทยากรกระบวนการ** ที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่กลุ่มผู้สูงอายุได้ บทบาทหลักของวิทยากรกระบวนการนี้เน้นที่การระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุ การร่วมออกแบบและถ่ายทอดกระบวนการปฏิบัติเพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วิทยากรกระบวนการจึงไม่ใช่บุคคลที่มาทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการอย่างเดียวนั้น แต่ต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะในการระดมความคิดเห็นเพื่อนำความคิดเห็นนั้นๆ มาสู่การออกแบบและการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุได้ อาจกล่าวได้ว่าวิทยากรกระบวนการนี้ควรเป็นบุคคลที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้เชิงวิชาการไปสู่การปฏิบัติได้จริง

1.5) สถานที่ หมายถึง สถานที่ที่ใช้ในการประชุมและสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติ สำหรับสถานที่ที่ใช้ในการประชุมนั้นควรเป็นสถานที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุสามารถเดินทางมาได้สะดวกและไม่เป็นภาระในการเดินทาง เช่น ไกลเกินไป หรือต้องเดินขึ้นบันไดหลายชั้น จากการวิจัยในครั้งนี้ สถานที่ที่ใช้ในการประชุมหลักคือห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียว กว้างขวาง และมีอากาศระบายปลอดโปร่ง ผู้สูงอายุสามารถนั่งเก้าอี้ในการร่วมประชุม หรือสามารถนั่งพื้นเพื่อทดลองปฏิบัติได้

สำหรับสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติหรือดำเนินการผลิตนั้น โดยทั่วไปคือสถานที่ที่สมาชิกกลุ่มสามารถใช้เป็นที่รวมตัวทำกิจกรรม ดังนั้นจึงต้องเป็นสถานที่ที่กว้างขวางและที่สำคัญคือมีอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครบถ้วน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้สถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติคือ บ้านของผู้นำกลุ่ม หรือผู้รู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่

1.6) วัตถุดิบในการผลิต ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น กลุ่มทอผ้าสมาชิกในกลุ่มจะเลี้ยงหม่อนไหมและการปลูกฝ้ายเอง ในกรณีที่มีวัตถุดิบไม่เพียงพอก็จะสั่งซื้อวัตถุดิบจากพื้นที่ใกล้เคียง สำหรับกลุ่มจักสานเครื่องชูด วัตถุดิบที่สำคัญคือเถาวัลย์เครื่องชูดซึ่งหาได้ง่ายในพื้นที่ป่าในชุมชนที่มีตลอดทั้งปี

2. องค์ประกอบด้านระหว่างทาง

จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบระหว่างทางหมายถึง การดำเนินการเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยการดำเนินการ 2 ภาคส่วนดังนี้

2.1) การดำเนินการเพื่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการผลิตสินค้าที่มีการออกแบบใหม่โดยกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่เคยทำการผลิตมาก่อน จากผลการวิจัยพบว่าประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญได้แก่

2.1.1) การวางแผนและการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

เป็นกิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุมีการพูดคุยเพื่อหาแนวทางการผลิตชิ้นงานใหม่ที่เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ผ่านการออกแบบจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่ม จากผลการวิจัยพบว่า การกำหนดแนวทางการผลิตหรือการวางแผนการผลิตนี้ สมาชิกที่เป็นหลักของกลุ่มคือ ผู้รู้ซึ่งเป็นผู้นำในการทดลองปฏิบัติ และสมาชิกในกลุ่มที่ร่วมแสดงความคิดเห็น ผลิตภัณฑ์ต้นแบบในการวิจัยครั้งนี้คือ การทอผ้าลายยางซึ้ง และการจักสานเครื่องชูดลายนกกระยาง

2.1.2) การทดลองปฏิบัติ

ภายหลังจากการหาแนวทางผลิตสินค้าใหม่เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบแล้ว ผู้ที่รับผิดชอบหลักในการทดลองปฏิบัติเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบประกอบด้วยผู้นำกลุ่มได้แก่ ประธานกลุ่มทอผ้าซึ่งเป็นผู้สูงอายุและประธานกลุ่มจักสานเครื่องชูดซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในการสานเครื่องชูดตามแบบ ประธานกลุ่มทั้งสองนี้จะทดลองนำแบบที่ร่วมกันคิดไปทดลองทอและสาน ซึ่งในการทดลองปฏิบัตินี้อาจใช้ระยะเวลาประมาณ 3-4 เดือน เนื่องจากกลุ่มผู้รู้เป็นผู้สูงอายุและมีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม

2.1.3) การตรวจเช็คผลิตภัณฑ์เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

เมื่อผู้นำกลุ่มสามารถผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบได้แล้ว ผู้นำกลุ่มทั้งสองกลุ่มจึงนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามลายที่กำหนดไว้มาให้สมาชิกและวิทยากรกระบวนการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในขั้นตอนนี้หลักสำคัญคือ การแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มสมาชิกเกี่ยวกับผลผลิตที่ได้ ในขณะที่วิทยากรกระบวนการมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงตามความคิดเห็นของกลุ่มสมาชิกให้ข้อคิดเห็น

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทอผ้าลายยางขึ้นกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทอลายยางขึ้นกที่ยังไม่คมชัด รวมทั้งการกำหนดขนาดของลายยังไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม ในขณะที่กลุ่มจักสานเครือชูดได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขนาดและความแข็งแรงของผลิตภัณฑ์ สำหรับลายนกกระยางนั้นพบว่ามีความเหมาะสม

2.1.4) การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์

ภายหลังจากการรับฟังความคิดเห็นแล้ว ผู้นำกลุ่มทั้งสองกลุ่มจึงนำข้อมูลไปปรับปรุงผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบตามข้อเสนอแนะ เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ออกมาแล้วจึงนำมาพิจารณาร่วมกัน และทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการผลิตให้กับสมาชิกในกลุ่มให้สามารถนำไปปฏิบัติจริงต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ภายหลังจากการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ต้นแบบแล้ว กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้และทักษะในการผลิตจากผู้นำกลุ่มทั้งสองกลุ่มจะเน้นการฝึกปฏิบัติที่บ้านของผู้นำ โดยมีการร่วมกันผลิตร่วมกันและผู้นำแต่ละกลุ่มจะให้ข้อมูลการผลิตในระหว่างการผลิตจนกระทั่งผลิตภัณฑ์เสร็จเรียบร้อยตามแบบ

2.2) การดำเนินการผลิตสินค้าเพื่อการจำหน่าย หมายถึง ขั้นตอนในการผลิตสินค้าได้แก่ การทอผ้าและการจักสานเครือชูด โดยทำการผลิตตามทักษะและความสามารถที่มี รวมทั้งการผลิตสินค้าที่ผ่านการออกแบบใหม่และมีการทดลองผลิตจนสามารถผลิตเพื่อการจำหน่ายได้แล้ว ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การดำเนินการผลิตสินค้าเพื่อการจำหน่ายมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

2.2.1) การรับคำสั่งซื้อหรือการวางแผนการผลิต

เป็นขั้นตอนที่ตัวแทนสมาชิกในกลุ่มผู้สูงอายุรับคำสั่งในการผลิตจากกลุ่มที่เป็นลูกค้า หลังจากนั้นจึงมีการพูดคุยเพื่อวางแผนการผลิตและมอบหมายการผลิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและความประสงค์ที่จะผลิต ในกรณีที่ลูกค้ากำหนดรายละเอียดคำสั่งซื้อมาอย่างชัดเจน สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มจะรับทราบจำนวนและเงื่อนไขการผลิตเช่น ลวดลาย ขนาด การลงสี และระยะเวลาในการผลิต

2.2.2) การผลิต

ขั้นตอนการผลิตนี้ สมาชิกกลุ่มจะต้องรับทราบและเข้าใจข้อมูลทั้งด้านจำนวนและเงื่อนไขอย่างดี แล้วจึงดำเนินการผลิตแยกตามบ้านพักของแต่ละคน แต่ในกรณีที่เป็นการผลิตเพื่อการจำหน่ายตามงานหรือกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่นนั้นมักจะไม่มีรายละเอียดคำสั่งซื้อ สมาชิกกลุ่มสามารถทำการผลิตสินค้าตามความต้องการและความเชี่ยวชาญของผู้ผลิต โดยจะพิจารณาตามคำแนะนำของบุคลากรที่เกี่ยวข้องเช่น พัฒนาการตำบล เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับการผลิตสินค้าที่ไม่มีรายละเอียดคำสั่งซื้อจากลูกค้า สิ่งที่เป็นมาตรฐานที่สำคัญคือ กระบวนการผลิตที่เป็นมาตรฐานเช่น การใช้พิมพ์ การลงสี การตัดและการลอกเครื่องชุดเท่านั้น ทางสมาชิกกลุ่มไม่ได้เน้นที่มาตรฐานของตัวผลิตภัณฑ์เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเองไม่ได้ใช้เครื่องจักร

2.2.3) การตรวจสอบคุณภาพเพื่อกำหนดราคา

ภายหลังจากการผลิตสินค้าตามความต้องการหรือการผลิตเพื่อจำหน่ายตามงานหรือกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่นแล้ว สมาชิกในกลุ่มจะนัดหมายกันนำผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิตมาตรวจสอบร่วมกันในกลุ่ม ในการตรวจสอบการผลิตสินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุนี้ ในกรณีที่มีรายละเอียดคำสั่งซื้อที่ชัดเจนประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มจะตรวจสอบตามเงื่อนไขที่ลูกค้ากำหนดมาให้ แต่ในกรณีที่ไม่มีรายละเอียดคำสั่งซื้อทางสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุมุ่งเน้นการตรวจสอบทางด้านความแข็งแรงและความสวยงามของผลผลิตตามมาตรฐานกระบวนการผลิตที่ออกแบบไว้เป็นสำคัญ

2.2.4) การกำหนดราคา

ขั้นตอนสุดท้ายของกิจกรรมการดำเนินการผลิตคือ การคิดราคาผลิตภัณฑ์ โดยประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่ผลิตจะร่วมกันกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ ในกรณีที่มีรายละเอียดคำสั่งซื้อนั้นมักมีการตกลงราคาซื้อขายไว้ล่วงหน้า แต่ในกรณีที่เป็นการผลิตนอกเหนือจากคำสั่งซื้อทางสมาชิกกลุ่มจะร่วมกันกำหนดราคาผลิตภัณฑ์จนเป็นที่พอใจร่วมกันของกลุ่ม

3) องค์ประกอบด้านปลายทาง

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบด้านการจัดการกิจกรรมปลายทางเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมควรประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

3.1) การจัดการทางการตลาด

รูปแบบการจัดการทางการตลาดของตำบลยางซึ้งก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธาธานี มีรูปแบบที่ทางผู้บริหารและบุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งกให้การสนับสนุนในการจัดซื้อและส่งเสริมให้นำมาใช้กันภายในหน่วยงาน เช่น การซื้อผ้าทอเพื่อมาตัดเป็นเครื่องแต่งกายประจำของทางหน่วยงาน การสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ตะกร้าเครื่องชุดเพื่อนำมาใช้ในการบรรจุของ ต่อจากนั้นก็มีการจัดซื้อในชุมชนในการสนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุ ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีหรือทางศาสนาของทางพื้นที่ ผู้บริหารบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งก กลุ่มปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องจะพร้อมใจกันสวมใส่ผ้าทอที่มาจากกลุ่มผู้สูงอายุ และการเข้าร่วมนิทรรศการมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ (Thailand Research expo 2019) เพื่อร่วมประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุระหว่างวันที่ 7-10 เมษายน 2562 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิร์ล กรุงเทพฯ

ภาพที่ 25 การส่งเสริมผลผลิตของกลุ่มผู้สูงอายุโดยบุคลากรในอบต.ยางซิ่นก
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกกะนุช (14 กุมภาพันธ์ 2562)

ภาพที่ 26 ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซิ่นกเข้าร่วมนิทรรศการมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ
(Thailand Research expo 2019)
ถ่ายภาพโดย อัญชลี โกกะนุช (8 เมษายน 2562)

4.2.2.2 การประเมินรูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซิ่นก อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

ขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบที่สำคัญคือ การประเมินรูปแบบที่พัฒนาได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการประเมินรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) โดยผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาชุมชน การวิจัยทางด้านการพัฒนาชุมชน และการสาธารณสุขผู้สูงอายุ จำนวน 5 ท่าน เพื่อรับฟังการวิพากษ์การประเมินรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2562 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1) ผลงานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นในการค้นหากิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นกิจกรรมใดๆ ที่สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายได้ถือว่าเป็นประสิทธิผลสำเร็จในการวิจัยเชิงพื้นที่

2) ควรมีการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลที่จำเป็นให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากการกำหนดรูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลเพื่อเสริมการจัดการกิจกรรมดังกล่าวให้ประสิทธิผลสำเร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ชี้แจงและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ ดังต่อไปนี้

2.1) ผู้สูงอายุ ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.1.1) มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่เป็นอุปสรรคต่อการผลิต

2.1.2) มีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

2.1.3) มีความรักในภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.2) ผู้รู้ในชุมชน ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.2.1) มีภูมิปัญญาที่สำคัญและทักษะที่สำคัญในการผลิต

2.2.2) มีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ต่อการผลิตสินค้าใหม่ๆ

2.2.3) มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการผลิต

2.2.4) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

2.2.5) มีมนุษยสัมพันธ์ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

2.3) ผู้บริหารในพื้นที่ ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1) มีความรักความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นที่อยู่

2.3.2) มีความทุ่มเทและเสียสละในการทำงาน

2.3.3) มีวิสัยทัศน์ที่สามารถนำจุดเด่นในพื้นที่มาพัฒนาหรือต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น

ได้

2.3.4) รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในหน่วยงานและบุคคลทั่วไป เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่

2.4) วิทยากรกระบวนการ ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

2.4.1) มีความรู้และประสบการณ์ในงานที่เกี่ยวข้อง เช่น งานออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.4.2) มีความคิดสร้างสรรค์

2.4.3) มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้

2.4.4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2.5) รูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบที่มีความสอดคล้องกับหลักการของกระบวนการวิจัยที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

2.6) สิ่งสำคัญที่เป็นผลลัพธ์ของโครงการไม่ได้วัดที่จำนวนตัวเลขของรายได้ว่าจะมีมากน้อยแค่ไหน แต่ต้องคำนึงถึงสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนี้

2.6.1) ด้านร่างกาย ควรให้ความสำคัญกับความสามารถในการทำกิจกรรมการผลิตของผู้สูงอายุ ไม่ควรกำหนดระยะเวลาในการผลิตที่สั้นเกินไปเนื่องจากเป็นการกดดันและก่อให้เกิดความเครียดในการผลิต และควรมีการหยุดพักระหว่างการผลิตในแต่ละครั้ง รวมทั้งการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

2.6.2) ด้านจิตใจ ควรให้ความสำคัญกับสุนทรียะในการผลิต เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเพลิดเพลินจากการดำเนินการผลิต การให้ความสำคัญและเห็นในคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของตน

2.6.3) ด้านสังคม ควรจัดให้มีกิจกรรมผ่อนคลายร่วมกันในการดำเนินงาน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความรู้รักสามัคคีและรักความเป็นเอกลักษณ์ในชุมชน

2.7) ควรออกแบบรูปแบบที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ ให้มีความครบถ้วนตามองค์ประกอบที่ค้นพบ ชัดเจน และสามารถเข้าใจง่าย

4.3 ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สรุปผลผลิตและผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินโครงการ

กลุ่มอาชีพ	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
กลุ่มผ้าทอ	<p>1.การรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุที่เหนียวแน่นมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น</p> <p>2.ผ้าทอลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางซึ้ง</p> <p>3.การต่อยอดผลิตภัณฑ์ได้แก่ กระเป๋าถือผู้หญิง พวงกุญแจ</p> <p>4.การต่อยอดองค์ความรู้ด้านการมัดหมี่ ผ้าในช่วงเดือนสิงหาคม 2562</p> <p>5.กลุ่มผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,500 บาทต่อเดือน</p>	<p>1.การยื่นขอลิขสิทธิ์ลวดลายผ้าทอ ตำบลยางซึ้ง จำนวน 1 ลาย</p> <p>2.กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุขจากการรวมกลุ่มกิจกรรม</p> <p>3.กลุ่มวัยหนุ่มสาวที่เป็นญาติพี่น้องร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดการขยายผลการผลิตผลิตภัณฑ์ไปสู่กลุ่มคนหนุ่มสาว</p>
กลุ่มจักสานเครื่องชุด	<p>1.การรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุที่เหนียวแน่นมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น</p> <p>2.การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ของจักสานเครื่องชุดเป็นลวดลายดอกบัว</p> <p>3.การต่อยอดผลิตภัณฑ์ได้แก่ พวงกุญแจตะกร้าน้อย ถาดรองภาชนะร้อน</p> <p>4.กลุ่มผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,000 บาทต่อเดือน</p>	<p>1.การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ facebook</p> <p>2.กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุขจากการรวมกลุ่มกิจกรรม</p> <p>3.หัวหน้ากลุ่มได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดทักษะการจักสานเครื่องชุดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบลยางซึ้ง</p>

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participation Action Research-PAR) ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Action oriented) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อพัฒนาการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) นายกองดีการบริหารส่วนตำบลตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี 2) บุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้งในฐานะนักวิจัยที่รับผิดชอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) กลุ่มผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้กำหนดอายุตามการให้ความหมายของผู้สูงอายุในปีพ.ศ.2559 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ในพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอผ้าและกลุ่มจักสานเครื่องชุด

วิธีการที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่มเฉพาะ การปฏิบัติการ การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และหลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้หลักสร้างสรรค์วิทยา (Constructionism) ในการตีความหมายปรากฏการณ์ที่เป็นข้อค้นพบ

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
  - 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
  - 5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย
- ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 สภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

5.1.2 รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

ทั้งนี้โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

5.1.1 สภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบล ยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

5.1.1.1 ผลิตภัณฑ์จักสานเครื่องชูด

ผลการวิจัย พบว่า

- 1) ลักษณะของผลิตภัณฑ์
เป็นผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์เครื่องชูด ที่สามารถหาได้ในพื้นที่ นำมาผลิต
เป็นผลิตภัณฑ์ได้แก่ ตะกร้าขนาดเล็กและกลาง กระจาด ขนาดเล็ก กลางและใหญ่ และพาด้าว หรือ
ชั้นโตก
- 2) กิจกรรมการผลิต
  - 2.1) เก็บเถาวัลย์เครื่องชูดแล้วนำมาต้ม
  - 2.2) ลอกเปลือกเครื่องชูด และใช้มีดขูดไส้เครื่องชูดออก
  - 2.3) นำกระดาดทรายมาขัด
  - 2.4) ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์
- 3) สภาพปัญหา
  - 3.1) ไม่มีตลาดขายที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางซึ้ง
  - 3.2) เป็นวัฏจักรธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อเก็บไว้นานอาจขึ้นราได้
- 4) ความต้องการในการพัฒนา
  - 4.1) พัฒนาฝีมือทางด้านงานใส่ลวดลายในผลิตภัณฑ์
  - 4.2) หาช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในอนาคต

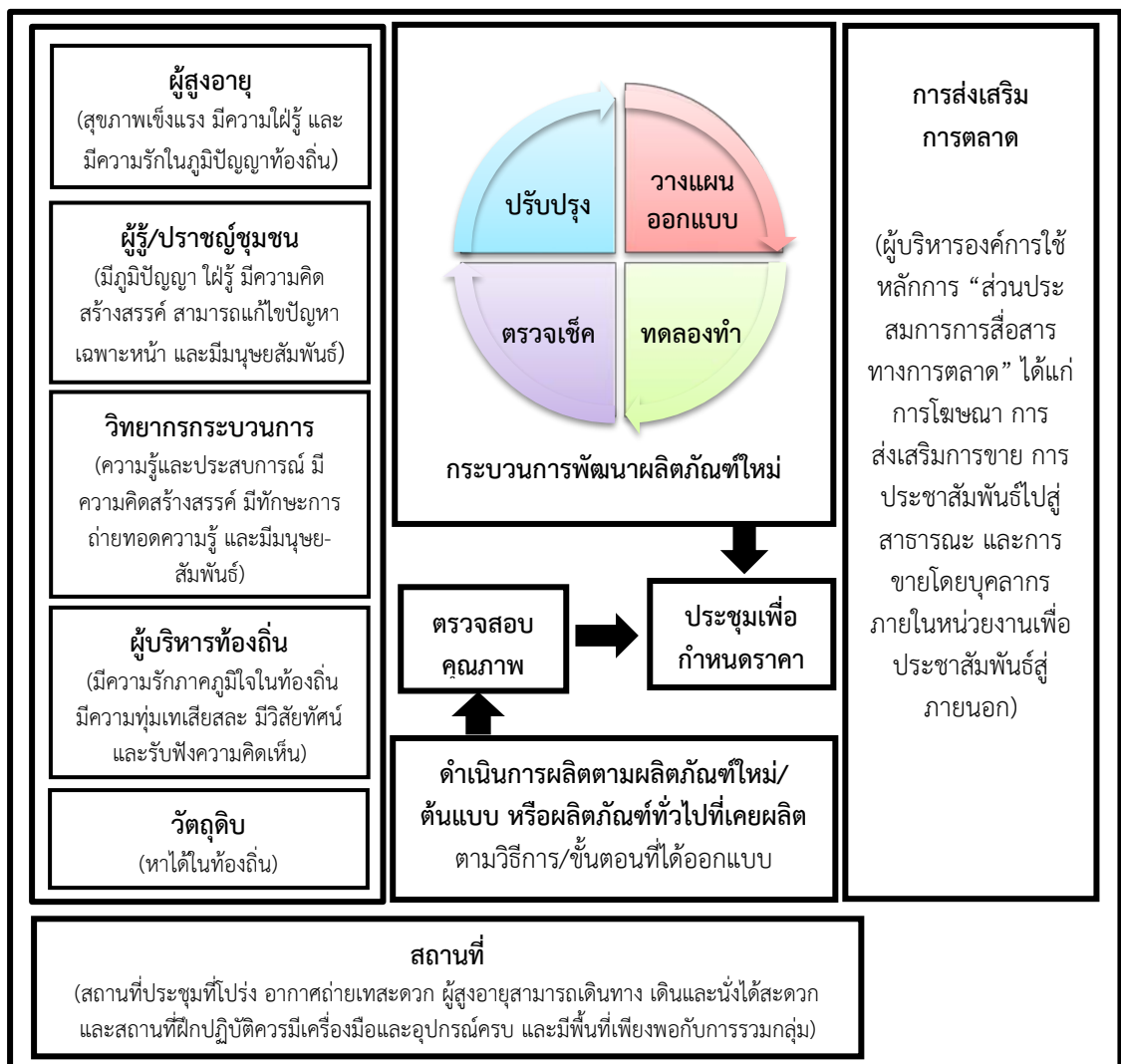
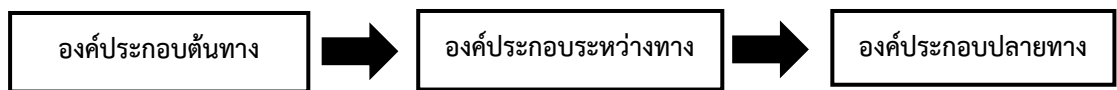
5.1.1.2 ผลิตภัณฑ์ทอผ้า

- 1) ลักษณะของผลิตภัณฑ์
เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากฝ้ายและไหม โดยเฉพาะเลี้ยงหม่อนไหมเอง
- 2) กิจกรรมการผลิต
  - 2.1) ปลูกหม่อน
  - 2.2) ฟอกไหม
  - 2.3) เช้นไหมหรือย้อมไหม
  - 2.4) เดินเครื่องหรือทอผ้า
- 3) สภาพปัญหา
  - 3.1) ไม่มีตลาดขายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลยางซึ้ง
  - 3.2) หม่อนไม่พอ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ในการปลูก
  - 3.3) สมาชิกมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มีงานประจำทำทางด้าน
เกษตรกรรม
  - 3.4) ไม่มีทักษะในการมัดหมี่ เพื่อทำลวดลาย
- 4) ความต้องการในการพัฒนา

- 4.1) พัฒนาฝีมือทางด้านงานใส่ลวดลายในผลิตภัณฑ์
- 4.2) การวิเคราะห์ต้นทุนราคาสินค้า

5.1.2 การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางซึก อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 27 รูปแบบการจัดการกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยหลักเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลักการที่สำคัญของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับบุคคลที่เกี่ยวข้องและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์/สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ 2) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม 3) สนใจปรีทศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา และ 4) การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านและคนยากจนด้อยโอกาสสามารถมองความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (พันธุ์ทิพย์ รามสูต อ้างจาก ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2552)

นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคล ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบที่มุ่งไปที่ตัวบุคคลและบริบทที่อยู่แวดล้อมซึ่งเป็นระดับจุลภาค (Micro-level) ลักษณะของรูปแบบจึงมุ่งไปที่ตัวบุคคลหรือสถานการณ์ของกลุ่มที่มีขนาดเล็ก (Wynn and Clarkson, 2018) นอกจากนี้การออกแบบหรือพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมจึงต้องมีความสอดคล้องกับวิธีการและเป้าหมายของการวิจัย โดยการมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ควรมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน 2) ต้องมีกิจกรรมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร ลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมทำการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่ และ 3) ต้องระบุกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน โดยต้องเป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของกิจกรรมที่จะดำเนินการและเป้าหมายของโครงการ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นรูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุตำบลยางซึ้ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่

1) องค์ประกอบต้นทางในการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบต้นทางในการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุประกอบด้วย 1.1) ผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทในการเข้าร่วมสนใจ เรียนรู้ในการผลิตเพื่อการสร้างรายได้ 1.2) ผู้รู้/ปราชญ์ในชุมชน ที่มีภูมิปัญญาในเรื่องใดเรื่อง

หนึ่งที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้ 1.3) วิทยาการกระบวนการ จากผลงานวิจัยนี้คือกลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของชาวบ้านและวัตถุดิบที่ชุมชนมี วิทยาการกระบวนการนั้นนอกจากจะมีบทบาทในการแบ่งปันความรู้แล้ว ยังต้องมีบทบาทในการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย 1.4) ผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงผู้บริหารสูงสุดในชุมชนและคณะผู้บริหารในพื้นที่ที่มีส่วนรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายของท้องถิ่น มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการกินดีอยู่ดีของประชาชนในพื้นที่ 1.5) วัตถุดิบ ที่เป็นทรัพยากรที่สามารถหาได้ง่าย และ 1.6) สถานที่ที่ใช้ในการรวมกลุ่มเพื่อประชุมและแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

จากองค์ประกอบต้นทางเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้ดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นหรือชุมชนที่ให้ความสำคัญในมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นรายได้และให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตและคุณค่าด้วย (ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556) โดยปัจจัยที่เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนประการหนึ่งนั้นควรประกอบด้วยวิเคราะห้สถานการณ์ซึ่งต้องเป็นความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ผู้นำ นักพัฒนา นักวิชาการ ในการศึกษาความสนใจและความต้องการของชุมชนและผู้บริโภค (อัครเจตน์ ชัยภูมิ, 2559) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมและเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พบว่า การสร้างความยั่งยืนในการสร้างเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนในมุมมองหน่วยเศรษฐกิจจะต้องมีหน่วยเศรษฐกิจครบวงจรได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิต ผู้ผลิต และผู้บริโภค (พิมลพรรณ บุญยะเสนาและวรลักษณ์ หิมะกลัส, 2561) สำหรับองค์ประกอบทางด้านวิทยาการกระบวนการ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมเพื่อการสร้างรายได้พบว่า ได้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและวิทยาการกระบวนการ จากผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกระบวนการในการเข้าถึงภูมิปัญญาและลักษณะเฉพาะของชุมชนที่แสดงผลการวิจัยให้เห็นว่า คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจนั้น นักวิชาการจากภายนอกมีส่วนช่วยในการนำเสนอมุมมองทางด้านการออกแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแนวโน้มทางด้านการตลาดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ (Chuenrudeemol, Boonlaor and Kongkanan, 2011)

ในขณะที่สถานที่ในการร่วมประชุมหรือการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นควรได้รับการออกแบบให้เหมาะสม ดังจะพิจารณาได้จากผลงานวิจัยเกี่ยวกับทางเลือกในการออกแบบการยศาสตร์ (Ergonomics) สำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งได้ระบุไว้ถึงความสำคัญของการออกแบบสถานที่ทำงาน รวมถึงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ให้สอดคล้องกับผู้สูงอายุ โดยควรคำนึงถึงสมรรถนะทางด้านร่างกายที่ลดลงของผู้สูงอายุในด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความรวดเร็วในการเคลื่อนไหว ความเมื่อยล้า และทักษะในการใช้อุปกรณ์ต่างๆ (Roper and Yeh, 2007)

2) องค์ประกอบระหว่างทางสำหรับการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลยางซึ้งก อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังต่อไปนี้

2.1) การวางแผนและการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

หมายถึง การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุในการร่วมคิด ร่วมวางแผน เพื่อกำหนดเป้าหมายทิศทางการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านการมีส่วนร่วมที่ระบุไว้ว่าการมีส่วนร่วมควรมีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษาค้นหา รวมทั้งวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มบุคคลในชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2525) นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงการกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการร่วมกันและนโยบายที่เกี่ยวข้อง (จิตตวีร์ เกษมสุข, 2554) ซึ่งหมายรวมถึงการร่วมหาปัญหาและร่วมวางแผน (ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2552)

การกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกันยังมีความสอดคล้องกับหลักของการวางแผน (Plan) ซึ่งเป็นกระบวนการแรกของวงจรการบริหารงานเชิงคุณภาพ PDCA ของ Shewhart and Deming เป็นเครื่องมือหลักที่ทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กระบวนการ PDCA (Lodgaard and Aasland, 2011) ยังเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้น (Up-front Analysis) (Wynn and Clarkson, 2018)

จากผลกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า การนำหลักของการวางแผนไปใช้ในแวดวงของธุรกิจอาจไม่มีความชัดเจนมากนัก เนื่องจากธุรกิจเมื่อประสบปัญหาขึ้น ธุรกิจส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่การแก้ไขเฉพาะจุดที่เกิดขึ้นหรือที่เรียกว่าการแก้ไขแบบด่วน (Quick fixes) ซึ่งต่อมาพบว่าวิธีการดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้นกระบวนการระดมสมองหรือการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุปัญหาจึงได้รับการยอมรับในช่วงต่อมา (Lodgaard and Aasland, 2011)

2.2) การทดลองปฏิบัติ

เป็นกระบวนการที่ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ในขั้นตอนนี้ทางกลุ่มผู้สูงอายุจะลงมือปฏิบัติตามที่ได้พูดคุยหรือวางแผนร่วมกัน การทดลองปฏิบัติมีความสำคัญเนื่องจากการปรับปรุงหรือพัฒนาเกิดขึ้นได้จากกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ การทดลองปฏิบัติของกรณีศึกษาบางธุรกิจพบว่า ธุรกิจจะทำรายการ (To do list) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน (Lodgaard and Aasland, 2011) นอกจากนี้ Imai (1886 อ้างจาก Moen and Norman, 2009) ยังได้นำแนวคิดวงจร PDCA ไปประยุกต์ใช้ในญี่ปุ่นโดยในขั้นตอนของการทดลองปฏิบัติสามารถเทียบเคียงกับแนวคิดของ Imai ได้ว่า เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ หรือการทำงานตามที่ได้มีการออกแบบไว้

2.3) การตรวจเช็คผลิตภัณฑ์เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

หมายถึง ขั้นตอนในการปรับปรุงที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาที่ชุมชนหรือธุรกิจเผชิญและขึ้นอยู่กับารรับฟังข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในมุมมองของธุรกิจการรับฟังข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มที่เป็นลูกค้าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง (Lodgaard and Aasland, 2011) อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ การรับฟังข้อมูลย้อนกลับจากสมาชิกในกลุ่มหรือกลุ่มวิทยากรกระบวนการที่นำความรู้และประสบการณ์มาถ่ายทอดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ในการรับฟังข้อมูลย้อนกลับภายในกลุ่มวิชาชีพนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษานำวงจร PDCA ไปใช้ในการจัดการคุณภาพของการพยาบาล โดยผลการศึกษาได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ในการ

ตรวจสอบหรือรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงนี้ว่าเป็นกระบวนการประเมินผลงานที่มุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับผู้ป่วย ดังนั้นพยาบาลจะนำข้อมูลของผู้ป่วยในแต่ละกรณีมาพูดคุยปรึกษาหารือและร่วมอภิปรายในกรณีที่เป็นปัญหาหลักเช่นกัน (Wang and Zheng, 2016)

2.4) การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์

หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มผู้สูงอายุนำข้อมูลที่ได้รับฟังความคิดเห็นไปสู่การดำเนินการปรับปรุง ในขั้นตอนนี้ส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ และสามารถค้นหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ จากผลการศึกษาระบุไว้ว่า การแก้ไขปัญหาใดๆ มักเกิดจากการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการของสมาชิกในกลุ่มและมีความตั้งใจในการปรับปรุงได้เป็นอย่างดี (Lodgaard and Aasland, 2011) ในกรณีที่ผลการดำเนินงานสำเร็จลุล่วงเป็นที่เรียบร้อย ขั้นตอนนี้จะป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การขยายผลหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ได้เช่นเดียวกัน (Moen and Norman, 2009)

3) องค์ประกอบปลายทางในการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัย กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่กลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้แก่ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มจักสานเครื่องชุดได้ผลิตสินค้าแล้ว ผู้วิจัยพบว่าทางคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยางชั้นกได้สนับสนุนและส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยการจัดซื้อไว้ใช้งานจริง และนำผลผลิตมาประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับหลักการส่วนประสมการสื่อสารทางการตลาด (The marketing communications mix) หรืออาจเรียกว่าส่วนประสมการส่งเสริมการขาย (Promotion mix) ซึ่งประกอบด้วย การโฆษณา (Advertising) ผ่านสื่อออนไลน์ การส่งเสริมการขาย (Sale promotion) ผ่านการทดลองหรือสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ไปยังสาธารณะ (Public relations) เช่นการเข้าร่วมงานนิทรรศการหรือกิจกรรมใดๆ ที่หน่วยงานเข้าร่วม และการขายโดยบุคคล (Personal selling) ซึ่งก็คือบุคลากรในหน่วยงานนั่นเอง (Kotler and Armstrong, 2006)

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุตำบลยางชั้นก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยขอเสนอการถอดบทเรียนการดำเนินโครงการตาม SII Model ดังนี้

1) S: Systematized หมายถึง ระบบและกลไกที่บ่งชี้ถึงปัจจัยเหตุของการดำเนินการวิจัยได้แก่

1.1) สถานการณ์ที่เป็นสาเหตุของการวิจัย จากการดำเนินโครงการวิจัยพบว่า สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีจำนวนมากขึ้น ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นเล็งเห็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตคือ ปัญหาทางด้านสุขภาพจิตและสุขภาพกาย รวมทั้งความต้องการในการดำรงรักษาและสืบทอดทักษะรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ในขณะที่การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุซึ่งเป็นสภาวะทางสังคมของกลุ่มนั้นพบว่า มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ แต่กิจกรรมในการดำเนินงานร่วมกันยังไม่ชัดเจน

1.2) สุขภาวะของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลยางชั้นกที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสุขภาพทั่วไปโดยอยู่ในความดูแลของแพทย์ เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน เป็นต้น สำหรับสุขภาพจิตของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีกิจกรรมในการรวมกลุ่มทางสังคมเช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น

1.3) ศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยางชั้นกมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ ใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน รักท้องถิ่น และเปิดใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็น จึงเป็นที่รักและนับถือของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันบุคลากรประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางชั้นกมีความขยันขันแข็ง มีความเป็นเอกภาพในเป้าหมายการทำงาน ให้ความร่วมมือ กระตือรือร้นและเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็น จึงเป็นที่รักของสมาชิกในชุมชนเช่นเดียวกัน

1.4) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย องค์การบริหารส่วนตำบลได้เล็งเห็นความสำคัญของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยจะพิจารณาได้จากการมีนโยบายทางด้านส่งเสริมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องทุกปี และมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ

2) I: Innovation หมายถึง นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัย ซึ่งจัดเป็นนวัตกรรมในระดับชุมชนได้แก่

2.1) นวัตกรรมทางด้านผลิตภัณฑ์ (Product innovation) จากการดำเนินโครงการวิจัย กลุ่มผู้สูงอายุทั้งกลุ่มทอผ้าและกลุ่มจักสานเครื่องชุดได้ร่วมกันคิดและออกแบบ รวมทั้งประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกมา เช่น กลุ่มทอผ้าได้ผลิตผ้าลายผ้าอย่างขึ้นก การต่อยอดผลผลิตจากผ้าไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าเช่น กระเป๋า พวงกุญแจ เป็นต้น สำหรับกลุ่มจักสานเครื่องชุดได้นำลายนกระสมาประกอบการจักสานภาชนะ และต่อยอดผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กำไล ตะกร้า กระเป๋าเครื่องชุด เป็นต้น

2.2) นวัตกรรมทางด้านกระบวนการ (Process innovation) จากการดำเนินโครงการวิจัยพบว่า นวัตกรรมที่สำคัญได้แก่ รูปแบบการจัดการกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลยางชั้นก (ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว)

3) I: Integration หมายถึง การบูรณาการการดำเนินโครงการวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยพบว่า ได้มีการบูรณาการงานวิจัยร่วมกับทางพื้นที่โดยเฉพาะงานทางด้านการพัฒนาชุมชนในการต่อยอดและขยายผลของผลิตภัณฑ์ การออกแบบตราสัญลักษณ์ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมการขายจากพัฒนากรตำบล

นอกจากนี้ ทางคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยังได้นำผลการพัฒนาโครงการไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมวิชาชีพให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุประจำปี 2562 โดยได้เชิญประธานกลุ่มจักสานเครื่องชุดในการเข้าร่วมเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะในการจักสานเครื่องชุดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนที่สนใจ

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัยได้ 2 แนวทางดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร

5.3.1.1 คณะผู้บริหารองค์การส่วนตำบลยางซึ้ง สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปสู่การพัฒนาแผนแม่บททางด้านส่งเสริมกลุ่มสมาชิกในพื้นที่ให้เป็นเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง โดยแผนแม่บทดังกล่าวควรเกิดจากการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ คณะผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในองค์การบริหารส่วนตำบลยางซึ้ง กลุ่มชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่มีวัยที่แตกต่างกันเช่น วัยรุ่น วัยหนุ่มสาวและวัยสูงอายุ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นลูกค้าหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชน โดยคำนึงถึงฐานทรัพยากรที่มีในชุมชน ภูมิปัญญา การออกแบบการบริหารจัดการ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการวางแผนทางการตลาด เพื่อต่อยอดหรือขยายผลผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยให้คงอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและความสามัคคีระหว่างกัน

5.3.1.2 คณะผู้บริหารองค์การส่วนตำบลยางซึ้ง สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในประเด็นต่อไปนี้

1) การหนุนเสริมการสร้างเครือข่ายขององค์กรชุมชนและกลุ่มทางสังคมด้วยกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบข้ามพื้นที่

2) ออกข้อบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยสนับสนุนให้ทุกกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นมีการจัดสวัสดิการ โดยเฉพาะสวัสดิการที่เกิดจากการรวมกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อนำรายได้มาสู่การพัฒนาชุมชน

3) รายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชน (Public report) อย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี

4) จัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

5) สนับสนุนกระบวนการ “ค้นหาแกนนำตำบล” จากทุกภาคส่วน

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ผู้สนใจสามารถหาแนวทางในการศึกษาการพัฒนาความต้องการทางด้านการตลาดของกลุ่มที่เป็นลูกค้า โดยเน้นการยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในชุมชน

5.3.2.2 ผู้สนใจสามารถศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยกลุ่มคนสามวัย

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2562). คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง: การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- โกวิทีย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2553. ม.ป.ท.
- ขวัญกมล ดอนขวาและคณะ. (2556). การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จรัญญา วงษ์พรหมและคณะ. (2558). กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จินตวีร์ เกษมศุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนการตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. (แปลจาก The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement). วันชัย วัฒนศัพท์ ฤวิลวดี บุรีกุล และเมธิตา พงษ์ศักดิ์ศรี. กรุงเทพฯ: ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.
- เจริญ ภัสสະ. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย. 6(5), 58-71.
- ชัชวาลย์ ทัดศิริช. (2552). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR): มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560. จาก : www.mgts/pru.ac.th/mgts/km/picturm
- ชิรวัดน์ นิเจนตร. (2560). การวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(2), 71-102.
- ตอบใจทัยสังคมผู้สูงอายุ "วิสาหกิจชุมชน-ขยายเกษียณ-สร้างหลักประกันรายได้": เปลี่ยน "ภาระ" เป็น "พลัง" (2560, 11 เมษายน) ไทยรัฐออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560. จาก : www.thairath.co.th/content/910317
- ฤวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของมิถุนายนคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทวี วัชระเกียรติศักดิ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา วารสารวิชาการการบริหารธุรกิจ, 5(1), 43-54.

- ไทยตำบลดอทคอม. (มปป.). **ข้อมูลตำบลยางซันก อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี**. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2560, จาก www.thaitambon.com
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังข์รัตน์. (2556). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา**. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (อัดสำเนา).
- นงลักษณ์ ตั้งปรัชญากุล กตัญญู แก้วทานาม และอิติรัตน์ เหล่าคมพุดาจารย์. (2557). **แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์**. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 11(53), 125-132.
- นนทยา อิทธิชินบัญญัติ. (2559). **แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ**. *Panyapiwat Journal*, 8(1), 111-121.
- นิตยา ทวีชีพ, พิทักษ์ จันท์เจริญ, ประภาภรณ์ มูลแสดง, วัชรินทร์ จิตุชัย และจิรัชญา คงชาติไทย (2015). *SDU Research Journal Humanities and Social Sciences*. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยสวนดุสิต สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 9(3).
- นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์ กนิษฐา ปวีณะโยธิน ศศิธร อุดมทรัพย์ และกนกวรรณ แซ่จั้ง. (2555). **มิติการสร้างงาน อาชีพ และรายได้ของผู้สูงอายุ**. *มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย*.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2552). **การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์. (2551). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พิมลพรรณ บุญยะเสนา และ วรลักษณ์ หิมะกลัส. (2561, มกราคม-มิถุนายน). **กิจกรรมและเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(19): 127-139.
- พิมพ์พร สดเอี่ยม. (2551). **การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำเลย**. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2560). **รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน**. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (อัดสำเนา).
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.๒๕๕๙**. สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2562. จาก www.dop.go.th/download/knowledge/en1518139087.0.pdf

- ยุพาพร รุปราม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ**. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โยธิน แสงวดี. (มปป.). การวิเคราะห์เนื้อหา. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2560. จาก : www.spu.ac.th/research/files/2015/03/5.การวิเคราะห์เนื้อหา.pdf
- วันชัย โกลละสุต. (2560). **การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม**. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560. จาก http://kmcenter.rid.go.th/kmc08/km_53/km_team53.htm
- วิภาดา มุกดา. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก**. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560. จาก: www.tci-thaijo.org/index.php/sdules/article/
- วีไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์. (2560, เมษายน-กรกฎาคม). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 70-91.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2554). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562, จาก <http://thaiedresearch.org/Index.php/home/paperview/60/?topic=7>
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(4), 1-15.
- สฤชดี ฉัญกิจจานุกิจ. (2547). **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน ในเขตเทศบาลนครตรัง**. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-197.
- สายสุนีย์ ปุฒินันท์. (2541) **ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในโครงการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ: กรณีศึกษา โรงพยาบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สัญญา เคนวภูมิ เสาวลักษณ์ โกศล กิตติอัมพร และภักดี โพธิ์สิง. (2559). รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนกรณีกลุ่มเลี้ยงปลากระชัง และกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(1), 35-43.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2551). **การบริหารท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน. (2560). **แนวทางการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ**. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2560. จาก : <https://goo.gl/sPxaaw>.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษาและทบวงมหาวิทยาลัย

- สุพรรณณี อัครศิริเลิศ และ กุศล ฐิณะกุล. (2545). การพัฒนากลุ่มลูกค้าให้มีความสามารถในการผลิตและการดำเนินธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2560. จาก : <http://www.bacc.in.th>
- หทัยรัตน์ วิจิตพรชัย. (2548). การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในระดับคณะวิชาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัครเจตน์ ชัยภูมิ. (2559). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: เหลียวหลัง แลหน้า นำพาเศรษฐกิจชุมชนสู่ทางรอด. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง*, 5(2), 1-15.
- อับดุลคอเล็ด เจาะแต. (2557). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเกาะสวาด ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส. ในเอกสารการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5 เรื่อง การวิจัยและพัฒนาเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน, 16 พฤษภาคม 2560. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- องค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก. (2560). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2559. [CD-ROM]. อุบลราชธานี
- เทียน แผลงฤทธิ์. นายกองการบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก. สัมภาษณ์.
- พรทิพย์ วรรณทวี. รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก. สัมภาษณ์.
- รัตนภรณ์ พันธุ์เลิศ. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลยางซิ่นก. สัมภาษณ์.
- Carver, L., Beamish, R., Phillips, S.P., and Villeneuve. (2018). A scoping review: Social participation as a cornerstone of successful aging in place among rural older adults. *Geriatrics*. Retrieved 23 March 2019 from www.mdpi.com/journal/geriatrics/
- Chuenrudeemol, W., Boonlaor, N, and Kongkanan, A. (2011). Design process in Retrieving the local wisdom, and communal identity: A case study of Bangchaocha's bamboo basketry crafts. In *Proceedings of the DRS 2012 Bangkok International Conference*, pp.1-11. July 1-4, 2011. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Lodgaard, E., and Aasland, K.E. (2011). An examination of the application of Plan-Do-Check- Act cycle in product development. In *Proceeding of the International Conference on engineering Design, ICED11*. August 15-16. Denmark: Technical University of Denmark.
- MacDonald, C. (2012). Understanding participatory action research: A qualitative Research methodology option. *Canadian Journal of Action Research*, 13(2), 34-50.

- Manasatchakun, P., Roxberg, A., and Asp, M. (2018). Conceptions of healthy aging held by Relatives of older persons in Isan-Thai culture: A phenomenographic study, *Journal of Aging Research*. Retrieved 2 April 2019 from <http://doi.org/10.1155/2018/3734645>
- Moen, R., and Norman, C. (2009). Evolution of the PDCA cycle. Retrieved August,4 From <http://www.idemployee.id.tue.n/g.w.m.rauterberg/lecturenotes/DG000%20DRP-R/references/Moen-Norman-2009.pdf>
- HelpAge International. (2009). Older people in community development: The role of older people's association (OPAs) in enhancing local development. Retrieved 11 April 2019 from www.helpage.org
- Knodel, J., and Teerawichichainan, B. (2017). Family support for older persons in Thailand: Challenges and opportunities. Research Collection School of social Sciences. Retrieved 5 March 2019, from http://ink.library.smu.edu.sg/soss_research/2439
- Kotler, P. and Armstrong, G. (2006). **Principles of marketing**. New Jersey: Pearson International Edition.
- Ozanne, J.L., and Saatcioglu, B. (2008). Participatory action research. **Journal of Consumer Research**, 35, 423-439.
- Roper, K.O. and Yeh, D.C. (2007). Ergonomic solutions for an aging workforce. **Journal of Facilities Management**, 5(3), 172-178.
- Simons, E. (2012). 'Paradise by the Dashboard Light': Working with the simple PDCA cycle at Avans University of Applied Sciences. **Liber Quarterly**, 21(2), 262-275.
- Thanakwang, K., Isaramalai, S., and Hatthakit, U. (2014). Thai cultural understandings of active ageing from the perspectives of older adults: A qualitative study. **Pacific Rim International Journal of Nursing Research**, 18(2), 152-165.
- Wang, Y., and Zheng, S. (2016). Research on the application of PDCA theory in nursing Quality management. **Advances in Social Science, Education and Humanities Research**, 63, 84-87.
- Wynn, D.C., and Clarkson, P.J. (2018). Process models in design and development. **Research in Engineering Design**, 29, 161-202.